

Страта  
Марина и Сергей Дяченко

...Письменница Ірена Хміль потрапляє в лабіринт світів, створених таємничим Моделятором – її колишнім чоловіком, геніальним винахідником. Вона розуміє, що треба рішуче втрутитись, бо «творіння» безумця вже не контролюється його волею і може спричинити катастрофу, яка зруйнує світ...

Марина та Сергій Дяченки

Страта

Розділ перший

\* \* \*

На повороті, де дорога виписувала петлю над самим урвищем, Ірена зупинилася. Вийшла з машини, щоб подивитися на туман.

Провалля починалося відразу ж за смугастими стовпчиками дорожньої розмітки. На дні провалля залягла густа хмара – щільна, струмениста, що повільно перетікала сама в себе. Сірі пасмуги, піднімаючись над краєм, танули в променях вранішнього сонця, – крізь розпливчасті клапті проступали гори, далекий ліс, череп'яний дах маленької кав'ярні, до якої ще десять хвилин їзди...

З-за повороту обережно – а в цих горах усі їздять обережно – витнувся синій легковичок. Побачивши на узбіччі Ірену, пригальмував, зупинився; з-за керма вибрався лисуватий чоловік – Ірені він видався начебто знайомим. (Утім, у цих місцях усідесь колись зустрічаються – людей не так-то вже й густо.)

– Вам допомогти? Щось із машиною?

Над осілими клаптями туману, змахуючи крилами, розмірено летів білий птах. Ліс проступав, виднілися пагорби, ніби недбало накинута розмаїта шаль.

– Е-е-е... Вибачте, що встряв...

Вона опам'яталася:

– Ні-ні... дякую. З машиною все гаразд.

Чоловік нерішуче тупцявся на місці. Мабуть, уже картав себе за миттєвий порух, не хотів видатися нав'язливим.

Туман танув. Вже проступали валуни на дні провалля і струмок між ними.

– Дякую, – повторила вона ще раз, думаючи про своє.

– А знаєте... – несподівано мовив чоловік, простеживши за її поглядом. – Кажуть, є така прикмета...

На червоний дах кав'ярні лягло сонце, і черепиця заяскріла, ніби мак.

– Так от, кажуть, – чоловік кашлянув, – що коли отак на безлюдді довго вдивлятися в густий туман, можна побачити силует Творця. Він просувається в тумані, як у хмарі... Ви часом не його сподіваєтесь уздріти?

Ірена слухала машинально. Між тим раптом страшенно захотілося кави. Вона уявила маленьку порцелянову чашечку з петелькою ручки, такою крихітною, що лиш двома пальцями можна взятися...

А до кав'ярні – ой-йой-йой – ще десять хвилин дороги...

– Вибачте, – нахилив голову чоловік, і через секунду за спиною Ірени загурчав мотор його синього легковичка.

– Я просто люблю це місце... – мовила Ірена мрійливо в порожнечу. – Гарно, правда?

Синя машина віддалялася, виляючи хвостом вихлопів. Мабуть, на знак згоди.

\* \* \*

Кафедра філології з адміністративними кабінетами містилася в центральному корпусі – старовинному і просторому, з кам'яними гарпіями при фронтоні. Ірені збридились оті гарпії,

щось вони навіювали...

Вона таки спізнилася на десять хвилин. Завідувачка кафедри демонстративно подивилася на годинник:

– О, пані Хміль, як завжди, вчасно...

Ірена не відповіла. Сіла в кутку біля столу, дістала записник і почала бездумно креслити щось ручкою на сторінці.

– ...Підсумки нинішньої сесії дозволяють зробити висновки про...

Завідувачка кафедри, доглянута блондинка з головою в крутих кучерях, схожа була на великого породистого пса, голос мала глибокого тембру, а розум тверезий і раціональний. Із покоління в покоління студенти передавали одне одному її незмінну кличку – Карателька. Ірена знала: нехай будучи хоч при смерті, але студент (якщо не помре до початку найближчої сесії) – з останніх сил приповзе до неї на лекцію, страхаючись жорстоких санкцій...

Половина невдах, що вилетіли з університету після першого ж триместру, з цілковитими підставами могли дякувати за це пані Карательці. Щодо кафедри, то ті, хто всидів на ній протягом останніх п'яти років, давно вже змирилися із вічною гризнею на засіданнях.

Ірена водила ручкою по чистому аркушу. Крізь бліду сітку клітинок проступали контури замку – половина веж обрушилась, і над донжоном здіймалися язики полум'я. Облога вежі, таран гатить у браму, полчища варварів лізуть по стінах...

Темпераментний монолог Карательки змінився ядуchoю тирадою довгого, як жердина, професора східної літератури; конфлікт спалахнув, як купа соломи, Ірена досадливо скривилася.

– ...Адже за подачу робіт на конференцію відповідали саме ви! І як зрозуміти, що я і мої студенти дізналися про неї за тиждень, в той час як ваші встигли підготувати три розгорнуті доповіді?!

Ірена відірвала погляд від пожежі коло воріт.

У просторій кімнаті кипіли пристрасті. Кволі гілочки кімнатного лимонного дерева заснував дрібненький виснажений павучок, а у професора східної літератури вже трусилися губи і летіла з рота слина. Ірені здалося, що між професором і Карателькою яскріє вольтова дуга:

– ...Ви все сказали? Я питаю, ви все сказали? Може, ви якийсь час помовчите?!

У порівнянні з бойовиськом на кафедрі картинка облоги здалася блідою, геть позбавленою життя, несправжньою. Ірена прималювала в куточку ще й шибеницю з порожньою петлею – моторозна картинка набула якогось опереткового вигляду. Відсунувши зошит, Ірена перегорнула сторінку.

– ...Ось хоча б і наша пані письменниця...

Ірена зсунула брови. Помовчала, розглядаючи чистий аркуш; підвела погляд. Усі присутні чомусь втупилися в неї – тільки професор, ухопившись за груди, дивився у вікно. Напевно сподівався, що пейзаж за вікном здатен його якось заспокоїти.

– Ось кому я заздрую, – з іронічною ноткою протягла Карателька. – Це, панове, у нас нерви. Все це лише нас стосується. А у пані Хміль – зовсім інші інтереси. І якщо якогось прикметного дня весь наш інститут згорить к бісу – наша мрійниця може цього навіть і не помітити...

Ірена уявила собі язика полум'я над адміністративним корпусом. Облогова вежа на клумбі, таран збиває гарпій біля входу, закіптюжені рятувальники, що падають під безжальним канчуком пані Карательки...

– Панове, – огрядна жінка-доцент постукала по циферблату ручного годинника. – Може, час закруглятися?...

А коли члени кафедри, полегшено зітхнувши, хутко висипали в коридор, Ірені спала на думку колюча і дотепна відповідь.

\* \* \*

– Ірено, ви мене підкинете? – запитав професор східної літератури. Він жив на околиці університетського містечка і зазвичай напрошувався до Ірени в попутники.

– Ох, як я ненавиджу стервозних жінок, Ірено! О, як я їх ненавиджу... Моя перша дружина була з таких... Знаєте пісеньку: «відкіля беруться стерви – із гарнесеньких дівчат»?... Але тим приємніше бачити поруч жінку, яка... обережно, автобус!!

У професора була кепська звичка – він повсякчас підказував Ірені, як вести машину. Шпарко сіпався на сидінні та злякано попереджав про неминучу ймовірну небезпеку.

Автобуси вивернули з-за рогу – їх було три. Біля воріт гуртожитку їх чекало юрмисько: купую звалені впоперек тротуару рюкзаки перегороджували дорогу пішоходам, а збуджені студенти галасливо і привітно махали барвистими спортивними шапочками.

– У молоді канікули... – заздрісно зітхнув професор.

Ірена пригальмувала.

Прогуляти лекцію пані Хміль – то було серед студентів звичайним ділом, зате і радість, із якою зазвичай вітали Ірену, була абсолютно щирою. Вибравшись із машини, вона відразу ж опинилася в колі хлопців, котрі, відтіснивши дівчат на задній план, жартівливо змагалися за право поцілувати Іренину руку.

– Вітаємо! Вітаємо!

– Пані Ірено, ідьмо з нами!

– Пані Хміль, дозвольте привітати...

Вона, звичайно ж, не встигала відповісти всім одразу – роздавала кивки та усмішки. Збудження потроху спало, кільце хлопців навколо Ірени порідшало, і через кілька хвилин вона залишилася в товаристві двох давніх шанувальників (імен вона, на свою прикрість, ніяк не могла згадати).

– Пані Хміль, – нерішуче втрутився високий худий юнак в окулярах. – А можна ваш автограф?... Я спеціально за журналом ганявся... Отим, де ваша повість...

Вона зніяковіла, як завжди, коли студенти згадували її публікації. Кивнула.

– А чи скоро вийде книжка?... Скажіть, будь ласка, пані Хміль... – студент зам'явся. – Чому у вас завжди все так сумно закінчується?

– Та невже? – вона всміхнулася, приховуючи збентеження. – Герой загинув – звичайно, шкода, але ж він знав, на що йде...

Хлопець почервонів:

– Річ не в тім... Погано, що його дівчина вийшла заміж за барона. Кепсько, що... ну, загалом, це...

– Ви свідомо... м-м-м... деформували образ романтичної легенди? – втрутився інший, широкоплечий і міцний, але з дитячим кругловидим обличчям.

– Абсолютно свідомо, – вона подивилася кругловидому в вічі, але він не збентежився під цим поглядом, по-дорослому стиснувши губи:

– Отже, це... руйнування романтики, заземленість... Може, це суто творчий підхід?

Вона замислилася.

Молодь товпилася навколо автобусів, двох студентів хтось уже смикав за рукав, їх гукнули; в її авто нетерпляче вовтузився професор.

– Ми поговоримо про це... в майбутньому триместрі, – вона кивнула і сіла за кермо. – Вдалих канікул...

– І вам нехай щастить, пані Хміль!.. Пишіть іще!..

– Наївні хлопчаки, – сказав професор, коли автобуси зникли з очей. – Одружаться, тоді кожного ухопить стерва – і стануть вони, як усі... Але ж, панно Ірено!.. Коли я розкриваю книжку – я хочу відпочити, хочу релаксу... А стерв і в житті достобіса...

– Не треба було з нею зв'язуватися... – спокійно сказала Ірена, згадавши Карательку.

– Ні, не те... Знаєте, чому я не можу читати ваших оповідань? Бо коли дама з криноліном, а лицарі в кольчугах і з мечами – це спокуслива казка, Ірено. З іншого, так би мовити, світу... світоустрою... У кожного це з дитинства – лісові духи, гноми там різні, лицарські турніри, жорстокі бойовиська... любов... А не убогі побутові розбірки з наперед відомими наслідками.

– Я подумаю, – сказала вона. І це не була відмовка – вона справді збиралася подумати, а як її думки стикувалися зі словами професора – то вже буде видно...

– Ви тільки не ображайтеся...

Вона пригальмувала перед професорським будинком.

– Ох, спасибі, Ірено... Творчих вам успіхів! Але не завадить хоч трошки відпочити на канікулах...

– Навзаєм. Дякую.

Професор вже відчинив дверцята. Затримався, наче роздумуючи.

– Ірено... Ви даремно гадаєте, що всі чоловіки на світі – самозакохані егоїсти.

– Я поду... – почала вона звично, але схаменулася: – Я зовсім так не думаю...

Професор недовірливо похитав головою:

– Знаю... Ну, що ж. До побачення.

\* \* \*

Перше, що вона зробила, зайшовши до кімнати, – витягла з-під ліжка черепаху і поклала її на килимок під світло настільної лампи. Черепаха, схожа на закутого в панцир лицаря, зміряла Ірену відсутнім поглядом намистинок-очей (вона не відгукувалася на поклик – у неї було своє життя. Ірена тримала черепаху просто так, для настрою).

Сторожовий пес Сенсей нетерпляче бив хвостом по дошках ганку, бажаючи впустити його досередини. Ірена зжалілась, затим підійшла до телефону, щоб перевірити, хто дзвонив за її відсутності.

Ого! Два дзвінки від літагента і ще три – невідь-чий. Хто це, цікаво, так наполегливо домагався уваги пані Хміль...

Вона дала черепазі капусти. Поторсала Сенсея по шиї, вляглася на канапу і натягнула плед до самого підборіддя.

Чесно кажучи, слід було би самій зателефонувати літагенту. Мало що, а раптом вигідний контракт...

«Руйнування романтики, заземленість...» «Хочеться казки, Ірено... Іншого, так би мовити, світу...»

Треба було відповісти так: авжеж, ніщо не заважає вірити, що там десь, в іншому світі, краще і цікавіше... У чистому і прозорому світі, без нудних екзаменів, без Карательок, без податкової інспекції... Але ви помиляєтеся, бо...

Озався телефон. Ірена зітхнула – на табло висвітився номер літагента.

– Так, я слухаю...

– Пані Хміль? Нарешті... Уявіть собі, у нас є замовник на весь цикл про Облогу!

– Але ж він ще не написаний...

– Це нічого! Авансом, під замовлення... Тільки, Ірено, заради Бога, вони просять обов'язково якоїсь магії. Темний Володар хоча б на віддаленому плані. Ну, ви знаєте, буяння фантазії, чарівники, артефакти, квести, поединки... Пані Ірено, ви пам'ятаєте, ми з вами вже про це говорили...

– Я подумаю, – підсумувала вона почуте.

Літагент досить добре встиг вивчити свою підопічну, щоб розрізняти всі відтінки цієї її звичної фрази.

– Пані Ірено... Бажано конкретної розмови, не по телефону. Де ми могли б зустрітися?

Вона зітхнула:

– Я візьму до уваги...

– Домовились, – голос у трубці спохмурнів. – Я передзвоню завтра вранці...

– Гаразд, – сказала вона з полегшенням і поклала слухавку.

Сенсей крутився коло ліжка, ліз лапами на плед, нахаба такий, лапи у нього – бруднючі...

...Ви даремно вірите, хлопці, що там, у цьому реальному світі, ви опинитеся в рядах сильних, знайдете гідне місце... Адже ті, хто дійсно вміють знаходити вигідне місце, – опиняються там в БУДЬ-ЯКОМУ світі... Вони будь-що перемагають на виборах, бо орудують мільйонами і зовсім не читають казок. Отож ви обманюєте себе, хлопці... А я вас обманювати не збираюся...

– Які дурниці! – сказала вона вголос. – Теж мені проблема...

Знову – телефон. Господи, ще один дзвінок – і вона відключить його...

Дзвонила знайома. Не так щоб дуже близька – але цілком приємна. З тих, із ким цікаво розмовляти двічі на місяць і бачитися двічі на рік...

– Ірено? Що ти робиш сьогодні ввечері?

– Спатиму, – сказала вона відверто.

– А хочеш, ми заїдемо за тобою? Сьогодні річниця весілля Ігоря і Янки, ми хотіли б...

Ірена ледве пригадала, хто такі Ігор і Янка. Ах, так, досить симпатична пара...

– ...Цікаве товариство. І кілька твоїх читачів-шанувальників, ти їх іще не знаєш... Всі дуже хочуть тебе бачити. Ну як, їдьмо?

Ірена мовчала. Голос у слухавці трохи втратив певність:



– Ірено... ти здорова?

Вона подумала, що слід відповісти «ні». Відмогтися хворобою, щоб ніхто не образився...

Вставати зараз із канапи? Одягатися, робити макіяж? Їхати кудись, аби повернутися за північ із важкою головою, у шлейфі чужих терпких духів і сигарет...

Черпаха під настільною лампою флегматично рухала щелепами.

– Вибач, – Ірена зітхнула. – Але я не поїду. Занадто багато... – вона хотіла сказати «підстав для роздумів», але в останній момент виправилася: – занадто багато роботи...

– Але ж це тільки один вечір! – приятелька, судячи з голосу, все-таки образилася. – Ми ж не так часто... тебе турбуємо!

– Вибач, – Ірена знала, що через кілька хвилин по тому в голові у неї з'являться вагомі і доречні виправдання, але вислухати їх буде вже нікому...

Сенсей і черпаха давно звикли до її монологів у порожнечу. І, можливо, знали усі її аргументи наперед.

\* \* \*

Вона підмела в дворі. Задивилась, як сідає за гори сонце, тоді розпалила багаття, спробувала по диму визначити погоду на завтра – не вийшло. Сенсей бігав як навіжений, відкидаючи задніми лапами груддя землі, і його захват частково передався Ірені. В повітрі відчувалася весна...

Телефонний дзвінок вивів її зі споглядального настрою. Телефон дзеленчав довго і наполегливо – Ірена йдучи нарахувала п'ятнадцять дзвінків.

– Пані Хміль?

Той самий незнайомий номер. І голос незнайомий теж. Але ж вона просила нікому не давати її номера...

– Пані Хміль? Мене звуть Ніколан Петер, я прошу вибачити мені, якщо потривожив...

Він зробив паузу ніби ненавмисне – щоб вона люб'язно спростувала його – мовляв, нічого страшного, я слухаю.

Але вона мовчала. Бо отой невідомий Петер справді потривожив її.

– Пані Хміль, мова йде про вашого чоловіка, Анджея Кромара.

– Про мого колишнього чоловіка, – наголосила вона мимохідь.

У неї чомусь підкосилися ноги, і вона сіла на канапу.

– Він... живий?

– Але, пані Хміль, навіщо відразу такі страшні припущення...

– То він живий?!

– Так, звичайно... Бачите, взагалі-то я з Комітету громадської безпеки...

Ірена глибоко зітхнула. Серце калатало, як шалене, навіть черепаха, здається, повернула з-під панцира голову і повела намистинками безглузвих очей...

– Він... щось накоїв?

– Ні, навпаки! Можливо, його навіть представлять до нагороди...

Спираючись на м'який поручень канапи, Ірена підійшла до столу і поклала долоню на теплий черепаший панцир. (Зазвичай такий дотик заспокоював її.)

– Тоді – до чого тут я?

– Нам необхідно зустрітися.

Ірена скривилася. Раптом чомусь спало на думку, що це, може, виверт отих молодят Ігоря і Янки, які будь-що вирішили витягти її сьогодні на вечірку...

Вона уявила, як іде на зустріч зі співробітником комітету – а потрапляє в веселу підпилю компанію розкутих галасливих людей...

– Сьогодні?

– Завтра вранці, – невидимий Петер ніби не розчув іронії в її голосі. – Якщо побажаєте, за вами пришлють машину...

– У мене багато роботи, – повідомила вона про всяк випадок.

\* \* \*

...Їй було вісімнадцять років, і вона шалено закохалася в однокурсника Івоніку – першого красеня на всьому факультеті. Їхні стосунки деякий час обмежувались обіймами в темряві кінозалу; вони довгенько блукали вулицями, як намагнічені, боячись і розійтись, і зблизитись – аж раптом одного вечора, проводжаючи Ірену додому, Івоніка палко поцілував її на автобусній зупинці...

І – закрутилося...

На зупинці нікого не було; вони довго цілувалися під скляним навісом, а потім, обмінявшись палкими поглядами, що ніби обіцяли любов до скону, хутко перейшли на протилежний бік і поїхали... до Івоніки в гості.

Поодинокі пасажери поглядали на них співчутливо. Пропустивши потрібну зупинку, закохані поверталися пішки, тримаючись за руки. На перехресті грав бродячий оркестрик – величезна туба, дві труби і барабан із тарілками. Івоніка купив із рук доброзичливої бабусі маленький білий букетик пролісків...

Вікна його будинку були порожні й темні – батьки поїхали кудись. Ірена так розхвилювалася, що перед самим порогом спіткнулась і впала, впустивши сумку, розсипавши конспекти, ручку та косметику.

Вони збирали Іренин скарб у чотири тремтячі руки. Потім зайшли до будинку, поставили чайник і тут же про нього забули. Івоніка витягнув келихи і вино; вони швиденько спустошили пляшку і відчули себе майже в раю...

У спальні Івоніка спершу загасив нічник, потім увімкнув, потім знову вимкнув. Йому дуже хотілося мати вигляд досвідченого чоловіка, а Ірена згадала, що у неї на сорочці є непідшита бретелька, і вже ні про що не думала, окрім як повсякчас тримати її долонею...

Івоніка спрагло й часто дихав. Він ніяковів, усміхався, здригався – і, нарешті, заліз до неї під ковдру; вона, одурманена вином, заплющила очі й віддала себе в руки долі... Аж тут під самісінькими вікнами гримнув ні сіло ні впало духовий оркестр.

...Ірена здригнулася – спогад було занадто виразний... Зняла руку з теплого панцира. Обмінялася поглядом із черепахою, послухала шум вітру за вікном, втомлено опустила в крісло.

Негідник... Того дня він зустрів парочку закоханих і безпомилково накинув на дівчину оком. Простежив. А потім вигріб із кишень весь дріб'язок і зробив голодраним оркестрантам персональне замовлення...

...Вони стояли під вікном – бадьорі волоцюги з мідними трубами, – оті, з перехрестя... І гриміли весільний марш так, що в сусідніх будинках перелякано засвічувалися вікна... Бамс! – пронизливо клацали тарілки. Бамс!.. І вона заплакала, спохопилась і гарячково почала одягатись, а Івоніка укляк стовпом, а потім хутко рвонув вікно, обриваючи поролонові смуги утеплювача, і пошпурив на музикантів круглу табуретку...

Здоровезна туба з'імітувала непристойний пшик.

Івоніка опустився на підлогу й гарячково згадував усі брудні лайки – які знав і колись чув та забув, і ще такі, яких не знав і не чув – вони придумалися на ходу і тому вилітали з рота якось жалюгідно...

Яка вона була дурепа... Невже це так неминуче, й у вісімнадцять років усі дівчатка – ідіотки?!

А тоді вона, звичайно, вмить протверезіла. І бігла під звуки весільного маршу світ за очі і ледь не потрапила під машину...

А наступного ранку її, заплакану, кілька разів кликали до телефону, але вона не підходила, не бажаючи розмовляти з Івонікою... А коли покликали вчетверте, і вона зробила над собою зусилля та спустилася до віконця вахтерки, – ніякого Івоніки в слухавці не виявилось. Незнайомий голос вкрадливо поцікавився:

– Це Ірена?

Вона не готова була до такого повороту подій і тому промовчала.

– Алло, Ірена?

– Ви хто? – запитала вона похмуро.

– Я Анджей.

...Згодом вона дізналася, що він будь-що домагався поставленої мети. Абсолютно будь-якої.

– Який ще Анджей? – Їй наплювати було, що її слухають.

– Той, хто замовляв музику.

Вона промовчала.

– Я підібрав ваш записник... разом із номером телефону.

– І що? – запитала вона.

Проте вже через секунду додала:

– То засуньте цей записник... знаєте куди?

І жбурнула трубку на важіль...

Він був старший за неї на сім років. Жив сам, у величезній кімнаті – майже без меблів, але переміщатися по ній можна було тільки боком, попід стіною, бо весь простір займало середньовічне місто, побудоване... із сірникових коробок.

– Це що? – запитала вона, вперше переступивши поріг його кімнати.

– Та так, – він недбало махнув рукою. – Нічого особливого... Така собі моделька...

\* \* \*

Вони зустрілися на нейтральній території – в кафе; Ніколан Петер прийшов у супроводі вродливої доглянутої жінки (з тих, хто до глибокої старості пунктуально відвідує спортзал, масажиста і косметолога). Дама, однак, нервувалася, й Ірена з подивом збагнула, що джерелом її напруги є безневинна пані Хміль.

– ...І ваші останні речі. Я дала читати їх синові – той у захваті, у нього половина класу стоїть у черзі на цей журнал...

Скоріше за все, дама брехала. Мабуть, їй тільки вчора ввечері вручили журнал, і вона спішно простудіювала Іренину повість, бажаючи мати тему для приємної розмови з потрібною співбесідницею...

Бо вона, Ірена Хміль, для чогось їм потрібна.

– Ви збираєтеся розмовляти зі мною як представники Комітету чи як приватні особи?

Дама посміхнулася – досить мило, але за посмішкою все-таки відчувалося напруження:

– Затишна обстановка... сприяє насамперед приватній бесіді.

– І все ж таки?

– Так, ми уповноважені говорити офіційно, – Петер, повненький сумний блондин, зітхнув. – Ми розуміємо ваше... м'яко кажучи, замішання.

– Ви, звичайно, знаєте, що ми з чоловіком розлучилися п'ять років тому? – недбало запитала Ірена.

Петер кивнув:

– Ну так... Перепрошую за мимовільне нагадування про речі небажані та неприємні. Але... Комітет змушений просити вас про допомогу. Зокрема й про допомогу вашому... колишньому чоловікові.

Ірена мовчала.

Дерев'яний будиночок кафе був у цей час майже порожній. Столи стояли кружкома, проти входу – стійка, а в центрі, під широким отвором у стелі – жарівня. Ледаче пахло димком, страва, замовлена паном Петером на трьох, тільки почала своє перетворення – від свіжих м'ясних шматків до рум'яної апетитної смаженини...

– У нас обмаль часу, – сказав заклопотано пан Петер. – Справа ось у чім. Уявіть собі, що наш співробітник, який виконав певну місію, в процесі деяких соціологічних досліджень... пережив важкий шок і фактично впав у... шаленство.

Ірена не ворухнулася. Сизий димок, що здіймався над жарівнею, тонкими пасмами витягувався в дірку під стелею.

Навіть при їхньому спільному житті Анджей нічого не розповідав їй про свою роботу... І певна річ, він завжди був трохи несамовитим (якщо, звичайно, можливе таке поєднання слів).

– Напевно, ви будете здивовані, – втрутилась жінка. – Чоловіки дивують нас не рідше, ніж ми їх... Але дані спеціального тесту показали, що вивести людину зі ступору іноді може... сильний подразник. Зокрема – поява колишньої дружини...

Ірена, як і досі, мовчала. Ці двоє вже завантажили її вище ватерлінії – саме час залягти на дно, себто на канапу, натягнути до підборіддя плед і подумати над почутим...

Цікаво, що воно за «спеціальні тести»?

«Я подумаю», – хотіла вона сказати звичне, але в останній момент стрималася.

– Отже, – пан Петер подався наперед і гостро заглянув їй в очі. – Сталося так, що від... душевного здоров'я цього чоловіка нині залежить доля багатьох людей... Можна сказати, питання життя і смерті. І комітет звертається до вас... як до свідомої громадянки. Як до жінки, педагога, гуманіста...

М'ясо на грилі потроху набувало смаковитості. Схоже її, пані Хміль, зараз обробляють, доводячи до готовності...

До чого вся ота патетика?

– Він у лікарні? – запитала Ірена, і голос її був не такий байдужий, як їй хотілося.

Схоже, Петер і жінка ледве втрималися, щоб не презирнутися.

– На жаль, ні... Нещастя трапилося, коли пан Анджей Кромар перебував із науковою місією... у відрядженні.

– Про яку таку науку ви говорите? – здивувалась Ірена. – Я завжди вважала, що Комітет...

– Про прикладну соціологію, – стиха вимовив Петер. Погляд його став відчужений, ніби він дивився на Ірену з далекого далека. – Про експериментальну соціологію... Бачите, у будь-які часи в людства були, так би мовити, потаємні заборонені куточки. Дослідження, які вважалися неприпустимими, неетичними, негуманними... І все ж таки вони були нечувано перспективні. Певна річ, тільки під наглядом Комітету...

Шматочки м'яса повільно оберталися на рожні, підставляючи вогню то один, то другий бік.

– Що трапилося з Анд... з паном Кромаром?

Жінка зітхнула.

– Він проводив експеримент... – Петер, як і раніше, дивився Ірені у вічі, й погляд його був схожий із поглядом змії, що вистежує жертву.

– Невдалий?

– Навпаки. Небачено вдалий. Талант пана Кромара... ще буде оцінений державою та суспільством... Утім, про це згодом. Справа в тому... що коли працюєш на межі дозволеного... уточню: дозволеного не суспільством – а природою... Тоді й успіх може раптово обернутися трагедією. Ось як у нашому випадку...

Ірена тоскно думала про свій плед, про канапу, про чашечку чаю, про теплий панцир байдужкуватої черепахи.

– Ви, мабуть, уже втомилися, – жінка роблено посміхнулася, – від наших недомовок...

– Що власне від мене потрібно? – запитала Ірена, з досадою розуміючи, що цим запізнілим запитанням і слід було починати розмову.

– Ми сподіваємося... – голос Петера став зовсім уже проникливим, – що ви відвідаєте пана Кромара там, де він зараз перебуває... і виведете його з шокового стану. Цим ви врятуєте... його життя. І, можливо, життя багатьох людей... Професійна етика не дозволяє мені сказати більше.

Ірена геть розгубилася.

Нічого собі... Якби йшлося про те, щоб з'їздити в якесь сусіднє містечко і розшукати там Анджея – навряд чи можливою була б уся ця дивна розмова...

– Я так розумію... він перебуває десь... далеко?

– Транспортні витрати бере на себе Комітет, – глухим голосом повідомила жінка.

– А куди, власне, належить...

Петер зітхнув. Витягнув із-під столу свій плаский портфель, а звідти – заздалегідь заготовлений аркуш:

– Ось... прочитайте, сподіваємось, ви зголоситесь.

Ірена пробігла очима текст – це була підписка про нерозголошення державної таємниці. Їй чомусь стало весело. Місцезнаходження Анджея є державною таємницею! Давно пора. Давно пора оголосити досліди цього нікчеми зброєю тактичного значення, а у похмурому настрої – і стратегічного... І, розсердивши як слід, скидати його на позиції ймовірного противника. «Через годину вороги у відчаї побіжать здаватися в полон...»

Петер насупив брови. Йому незрозуміла була її усмішка.

Вона знизала плечима:

– Зроду не вникала у ваші таємниці...

– Це, власне, формальність, – м'яко сказала жінка. – Але без вашого підпису ми не



можемо...

«На канапу... – подумала Ірена стомлено. – І днів зо два не висовувати носа з-під пледа. Відновлювати внутрішню екологію...»

Вона таки підписала. Петер довго вдивлявся в папір, ніби сумніваючись у справжності Ірениного автографа.

Між тим офіціант приніс смаженину, і документ спішно прибрали – від жирного соусу подалі.

– Бачите... Основна спеціальність вашого колишнього чоловіка – модельатор.

Гарячий соус стікав краплями – м'ясо, просмажившись над вогнем, неначе побажало знову прибрати первинного вигляду і скористалося кривавим томатом. «Ось так і жінки...» – подумала було Ірена, але доводити повчальну думку до кінця не вельми хотілося.

– Отже, модельатор, – голос Петера знизився до шепоту. – Експериментатор... І сталося так, що в процесі експерименту ваш чоловік створив...

– Мій колишній чоловік, – мимохідь виправила Ірена.

– Ваш колишній чоловік... створив функціонуючу чотиривимірну модель. У тимчасовому режимі десять до одного...

– Добре, – автоматично кивнула Ірена, бо обое її співрозмовників явно чекали хоч якоїсь реакції.

Жінка поперхнулась. Петер глितнув шмат:

– Ви не зрозуміли... Він перебуває ВСЕРЕДИНІ моделі. Ми маємо відомості про те, що він живий і здоровий... В той же час його поведінка наводить на думку про шок. Про розлад сприйняття...

Ірені уявився Анджей, котрий сидить всередині свого сірникового міста – найвища вежа ледь дістає йому до плеча. «Це? Дурниці, так, моделька...»

– Я щось не дуже вас розумію, – зізналася вона відверто. – Але обіцяю подумати.

\* \* \*

...Приблизно місяць тому вона отримала листівку без підпису. Текст був надрукований

безликим принтером, але вона відразу зрозуміла, хто відправник.

На листівці не було нічого особливого – просто типовий міський пейзаж. Якийсь магазин із яскравою вітриною. Вивіска над входом, щось на зразок «Святкові жарты і сюрпризи». Вулиця, перехожі, діти, звичайні жанрові сценки...

«Ну, я пішов, – написано було на зворотному боці. – Привіт».

Вона довго крутила листівку в руках. У якийсь момент навіть занепокоїлася – їй вчувся натяк на самогубство... І, можливо, будь-яка інша людина, відправляючи таке послання, справді думала б про суїцид. Будь-яка інша – але не Анджей.

Він був із тих, хто НІКОЛИ не накладе на себе руки. Навіть у помислах.

Що він мав на увазі? (Вона думала про це вже кілька днів, а потім переключилась на звичне. Зрештою, все це в далекому минулому – Анджей...)

Анджей.

Вона сіла на канапі. Будинок спав; дрімала на журнальному столі черепаха, і Сенсей теж, імовірно, спав у своїй будці (хоча варто випадковому перехожому пройти вздовж паркану, як уся околиця тут же почує, який буває Сенсей).

А ту листівку вона вже давно викинула. Разом із іншим паперовим непотребом.

\* \* \*

Спочатку була прохідна. Потім внутрішній бар'єр, іще один, потім іще. Звідусіль витріщалися рачачі очі телекамер; на всіх постах пан Петер пхав у спеціальне гніздо своє посвідчення – зелену пластикову картку. І ще одну картку – червону, виготовлену спеціально для Ірени; лампочки блимали згідливо, і зосереджені охоронці знімали блокування з броньованих дверей.

– Вибачайте за, е-е-е, деякі незручності...

Ірена зверхньо посміхалася. Для того щоб захистити цю їх хвалену секретність, досить було б посадити біля входу одного-єдиного Сенсея.

За черговими дверима виявилась оббита корком, напхана апаратурою кімната; Ірена з цікавістю озирнулася.

Петер нервово потер долоні:

– Кави хочете?

Найбільший і найскладніший прилад, що примостився біля входу, виявився комбайном-кавоваркою. Ірена зроду таких не бачила.

– Автомат для миття посуду теж у вас є?

Петер не відповів. Підсів до мініатюрного монітора, поклав кнопочкою, стомлено сказав комусь невидимому:

– Виведи на нас його фіздані...

Кавоварка засичала, випускаючи цівку ароматної рідини. В її шипіння вклинився інший звук – достоту фонограма з фільму про лікарів-убивць.

Розмірені удари серця. Звук подиху – вдих-видих... Екран монітора ожив, засвітився якоюсь розгорнутою діаграмою. Світлові стовпчики підстрибували і опадали.

Ірена підійшла до верткого крісла.

– Це Анджей, – збуджено сказав пан Петер за її спиною. – Зараз дані розгортаються в реальному часі, для наочності й для зручності. Хоча – ви пам'ятаєте – модель працює в хронорежимі десять до одного...

Ірена не сказала ні слова.

Їй складно було повірити, що самолюбне серце Анджея здатне битися напоказ, у динаміках. У якийсь момент їй стало муляко – ніби якусь інтимну подробицю виставили для загального огляду...

– Він притомний, – сказав Петер, дивлячись на кавову чашечку у власних руках. – Експеримент триває ось уже місяць... реального часу. У нас колосальна перевитрата енергії. Модель вже необхідно згортати... Якщо він цього не робить – він неадекватний.

Ірена взяла чашку з його рук і жадібно сьорбнула. Торкнулася долонею шиї, ловлячи власний пульс; серце Анджея завжди билось повільніше. «Удав, – казала Ірена свого часу. – Холоднокровна сита зміюка...»

Вона поставила каву на блюдечко. Вона УСВІДОМИЛА, і мірні удари перестали бути фонограмою. Це дійсно билось серце – цілком певної, знайомої Ірені людини...

– Справа ось у чому, – Петер зітхнув. – Ми... гм, володіємо можливістю... Ми можемо

перервати експеримент, закрити модель ззовні... Навіть якщо не брати до уваги пана Кромара, який в даному разі обов'язково загине... Якщо навіть не брати цього до уваги – вибух імовірнісних аномалій такої сили... здатен... заподіяти неконтрольовані наслідки... викликати не до кінця вивчені процеси... Я вже не кажу про міжнародний скандал – але простіше, грубо кажучи, нас чекає катаклізм, який...

– Тобто як – не брати до уваги? – здивовано запитала Ірена.

Пан Петер замовк.

– Тобто що не брати до уваги? Смерть Анджея?

Пан Петер болісно скривився:

– Ні... тобто... Річ у тім, Ірено, експеримент із самого початку ніс у собі небезпеку... для життя випробовувача. Пан Кромар...

– Пан Кромар ніколи не був схильний до авантур, – відрубала Ірена. – І ніколи не ризикував би життям просто так... заради наукового інтересу. Гадаю, він був абсолютно упевнений... що йому вдасться провести експеримент і залишитися живим.

– Звичайно! – Петер скривився так, що обличчя його стало схоже на здутий гумовий м'яч. – Але експеримент виявився НАСТІЛЬКИ вдалим... Що це межує з катастрофою, Ірено. Боюся, що навіть Анджей... не міг припустити...

Серце в динаміках билосся впевнено й рівно – але Ірена раптом похолола від думки, що ще секунда-дві – і воно зупиниться. Заволають, забігають невидимі співробітники пана Петера, і сам він пролле каву на світлі штани – і тільки вона, Ірена, залишиться сидіти нерухомо, і навіть чашка в її руці не здригнеться...

– Отже, Ірено, ми не можемо закрити модель ззовні... І підтримувати її життєзабезпечення не можемо теж. Бо кожна хвилина існування моделі породжує проблеми... зокрема, вибачте, етичні. Адже оте, створене паном Анджеєм... з кожною миттю стає все більш... як би це пояснити... автономним. І коли воно стане зовсім автономним... Бачите, це ракова пухлина на ймовірнісній структурі реальності...

Він іще щось говорив – збуджено і науковоподібно. Ірена пила каву і слухала, як дихає Анджей. Здається, і пульс, і дихання трохи прискорилися – можливо, він хвилюється, чи, може, бігає...

При слові «модель» їй уявилася збільшена копія сірникового містечка, запакована в непроникну капсулу. І де там, власне, розігнатися?...

Вона іронічно посміхнулася. Петер помітив її усмішку і перервався:

– Я розумію – все це звучить... може, фантастично або не цілком переконливо... Але єдина для нас можливість – знайти модельатора всередині моделі і, повторюсь, спонукати його... примусити його завершити експеримент!

Він замовк. На обличчі його, як не дивно, проступило полегшення – наче він нарешті переступив через вагання і вилив душу. Висловив усе начистоту.

Кава закінчилася. Ірена з жалем заглянула в порожню чашечку. (Попросити ще, чи що?)

– Чому для цієї... місії вам потрібна тільки я і ніхто інший? Ви гадаєте, я здатна вплинути на Анджея? Ви помиляєтеся. На нього і в кращі часи ніхто не міг вплинути...

Петер роздратовано поклав кнопочкою – в кімнаті стало тихо, екран монітора згас, несучи з собою таємницю кров'яного тиску Анджея Кромара і температури його тіла, та ще безлічі показників, в яких Ірена, не будучи лікарем, геть не розумілась...

– Надішліть краще роту десантників, – порекомендувала Ірена серйозно.

Петер засопів. Підвівся, пройшовся по вузькому коридорчику між приладами, характерним жестом потираючи долоні:

– Бачите... По-перше, ми виходимо з того, що пан Анджей, м'яко кажучи, не при тямі від пережитого потрясіння... І жіноча м'якість тут куди доречніша за грубу силу. По-друге... вірніше, це по-перше і по-єдине... Всередину моделі веде лише один канал. Чи за іронією долі... чи за дивною примхою пана Анджея... чи ще з якоїсь причини – але це ВАШ канал, Ірено. Нікого, крім вас, модель не впустить.

– Можна ще кави?

– Будь ласка...

Закрутилася кавоварка, перетворюючи зерно на пил. Засичала, давлячись власною парою.

Добряче ж сірникове містечко спорудив її давній друг...

Він завжди домагався свого. Завжди. Жоден його екстравагантний вчинок не піддавався передбаченню. На місці пана Петера вона б ніколи не зв'язувалася з...

Добре давати поради іншим. А вона сама? Можливо, тисячі жінок час від часу повторюють те саме: на місці цієї дурепи Хміль я ніколи б не...

– Де знаходиться модель?

– Що? – пан Петер чомусь здригнувся.

– Де знаходиться ця його модель?

– Бачите...

Тонка шоколадна цівка лилася в порцелянове нутро чашечки.

– Бачите... ніхто не в змозі відповісти на ваше запитання. Ми контролюємо лише ВХІД в модель, себто отой ваш канал...

Ірена вклякла.

– Пані Хміль. Не знаю, як ви це собі уявляєте... Справа в тому, що в ході експерименту Анджею Кромару вдалося змодельовати самодостатню реальність, яка саморозвивається... Тільки пам'ятайте – ви давали підписку про нерозголошення!

Автомат витиснув останню краплю свіжозвареної кави.

Ірена мовчки думала.

\* \* \*

Вона була тоді на третьому курсі. Єдина серед усіх дівчат – заміжня.

...Про самогубство однокласниці Владки вона дізналася по обіді. І треба ж, тільки вчора прийшов останній Владчин лист – такий веселий, безтурботний...

Літак вилітав о дев'ятнадцятій, раз на два дні, але саме той день якраз був днем рейсу; Ірена кинулася до каси – квитків на сьогодні не було. Ніяких – не допомогла телеграма, яку вона сунула у віконечко. Касирка співчутливо зітхала й розводила руками. Всі місця зайняті. Абсолютно всі. Броні не буде, беріть квиток на післязавтра...

Тоді вона зателефонувала Анджею на роботу. Вона чинила так лише тоді, коли іншого виходу не було.

«Передзвони через півгодини...»

Вона передзвонила.

«Я підвезу тобі квиток просто до рейсу. Чекай в аеропорту о шостій...»

Вдячність за це на якийсь час поборолла навіть шок від трагічної звістки. Вона метнулася додому, кинула в сумку необхідні речі й поспішила в аеропорт.

О шостій годині посадка була в самому розпалі.

Ірена стояла з сумкою в одній руці й телеграмою в іншій, розгублено роззиралася, вишукуючи серед натовпу знайоме незворушне обличчя...

О пів на сьому оголосили, що посадку закінчено.

О сьомій літак відлетів.

Вона постояла ще якийсь час, ніби сподіваючись, що літак, схаменувшись, повернеться. Потім побрела на зупинку автобуса...

Анджей був удома. Сидів за комп'ютером і навіть не помітив Ірениного повернення. У віконці монітора плавала складна тривимірна конструкція – Анджей в екстазі крутив її то так, то сяк; у передпокої, під дзеркалом, сиротливо лежав авіаквиток на сьогоднішній рейс...

Деякий час по тому Ірена дізналася, що Владка наклала на себе руки через постійні сварки з чоловіком.

«...Нічого особливого. Просто чергова моделька».

\* \* \*

Вона витягла черепаху з-під канапи і поклала на подушечку під лампою. Черепаха не зраділа і не засмутилася – закута в лицарські лати морда залишалася безглуздою і незворушною.

У дворі Сенсей жадібно перемелював курячі кістки; мляво диміло багаття із хмизу.

«Ми вживемо всіх заходів для того, щоб ваша... подорож була якомога безпечнішою. Майже такою ж безпечною, як катання на лижах із гір... Тобто ймовірність якоїсь випадковості є завжди... Але ми зробимо все, щоб виключити таку ймовірність...»

«Я подумаю», – твердила вона як заведена. Їй хотілося додому, в самотність.

«Ваше завдання дуже просте – ви ввійдете в світ... імовірно, він точно відповідає нашому, хіба що деяка розбіжність у часі... Точка вашого входу буде відповідати місцю розташування моделлятора. Ви ввійдете з ним у контакт. У разі успішного результату... (Ви розумієте, всі ми сподіваємося саме на успішний результат...) Так от, при цьому варіанті експеримент буде негайно згорнуто, і ви повернетесь автоматично – разом із моделлятором. У разі ж... ми все зобов'язані передбачити... якщо ви не знайдете моделлятора, або якщо його стан виявиться незворотним... Тоді ви знову скористаетесь своїм індивідуальним каналом. Місце вашого входу ви використаєте як вихід. Вашому здоров'ю нічого не загрожує... ви проведете всередині моделі не більше кількох годин, а в режимі реального часу – менше півгодини...»

«Я мушу подумати...»

На вулиці діти ганяли м'яча посеред пустельної дороги. Сусідка час від часу вимагала припинити галас; м'яч перелетів через Іренину хвіртку – слідом боязко заглянув розпатланий щуплавий хлопчак – Валько, сусідський син.

– Сидіти, Сенсею, – сказала Ірена настороженому псу.

Валько осмілів. Перемахнув через паркан, улесливо всміхнувся Ірені та, вже вибравшись знов нагору, показав Сенсею довгий язик:

– Бе-е-е...

Проїхала, відчайдушно сигналячи на хлопчаків, чиясь машина. Сусідка вискочила на вулицю і від погроз перейшла до діла – почулося волення дітлашні.

Ірена поворушила присок у багатті.

Якби тоді вона зважилася мати дитину від цього божевільного... Ні. Тобто, звичайно, малюк бігав би й лазив через паркани укупі з цими шибайголовами – але тоді вона була б пов'язана з Кромаром куди більш, ніж просто спогадами...

Половину з яких слід було б навіки забути.

«Ірено... Я не кажу про винагороду, яку призначить вам Комітет. Я просто звертаюся до



вашої гуманності... Ви ж благородна людина. Криза експерименту спричинить... на жаль, постраждають зовсім безневинні люди. У нас є останній шанс...»

«Я мушу подумати...»

...«А який поштовх для творчості!.. Певна річ, ви пов'язані підпискою про нерозголошення... Але, творчо переробивши... ви могли б написати фантастичний роман! Узгодивши сюжет із Комітетом... У нас є канали для швидкого видання, поширення, популяризації... Це був би сплеск вашої письменницької кар'єри... Не кажучи вже про незабутні враження... Уявіть собі, що вам запропонували б злітати в космос. Невже ви відмовилися б?!»

Вона повернулася додому. Лягла на канапу й натягнула плед до самого підборіддя.

Під стільцем безформною купою лежала роздруковка її незакінченої повісті. Уже написана відсотків на шістдесят – і раптом виявилася непотрібною, недоречною, безперспективною...

А чого, власне, їй треба? Щоб її упізнавали на вулицях? Щоб її ім'я було у всіх на вустах? Щоб відірвати хоч раз у житті Срібний Вулкан у номінації «повість»?

Вона пошукала поглядом черепаху. Не знайшла; стомлено заклала руки за голову.

Хай йому грець. Їй хочеться мати привід для гордості. І вона бажає, щоб її право на цю гордість визнали...

Ірена скривилася.

Ось уже тижнів зо два вона не бралася за роботу. І називала це «відпочинком...»

Навіщо Анджею знадобилося відправляти їй ту листівку? З огляду на те, що ось уже п'ять років, як вони щезли з обрію одне для одного?...

Увійшов, відчинивши лапою незамкнені двері, мовчазний Сенсей. Поклав морду на край пледа, підвів на Ірену сумні очі.

«Подивимося... – сказала вона пошепки. – Мені треба ще трошки подумати».

\* \* \*

Експертів було п'ятеро. Всі чепурні, партикулярні, напахчені дорогими парфумами; всіх по черзі представили Ірені – але вона, певна річ, жодного імені не запам'ятала.

– Звіримо годинники...

Пан Петер нервувався і намагався приховати своє хвилювання. Ірені було його навіть трішечки жаль.

– Отже, зараз дванадцята година тридцять чотири хвилини, ми перебуваємо безпосередньо перед входом у канал... О дванадцятій сорок п'ять пані Хміль увійде в простір моделі. На жаль, ми не зможемо безпосередньо спостерігати за її діями... Однак пані Хміль пройшла необхідний інструктаж і здатна впоратися зі своєю місією абсолютно самостійно...

Петер говорив і говорив, спостерігачі мовчки кивали.

– Аварійний вихід не передбачено? – недбало запитав найпахучіший із них, який був представником, здається, якогось секретного відділу президентської адміністрації. – Наприклад, якщо контактерка не повернеться через енну кількість годин...

Пан Петер потер долоні:

– Панове... Ми зобов'язані передбачити все. Ми й передбачили все... що в нашій змозі. На жаль, специфіка роботи з моделлю... Однак, уже час! Пані Хміль...

Ірена подивилася на круглий циферблат, встановлений над залізними похмурими дверима. Дванадцята сорок п'ять...

Пан Петер нервувався все сильніше. Мовчазний молодик у спецівці техніка – але з фізіономією досвідченого охоронця – спритно відімкнув усі навішені на двері замки.

Експерти переглянулися. За дверима починався вузький занедбаний коридор, причому з глибини його відчутно тягло котячою сечею.

– Удачі, пані Хміль... Ваша нова книга буде мати феноменальний успіх!..

Ірена зробила крок через високий поріг. Таке враження, що поверхом вище зараз вискочить вересклива сусідка, а з-під ніг із нявкотом сахнеться щось...

Цілковита темрява. І німотна тиша.

Розділ другий

\* \* \*

По широкому вигину траси повзли назустріч одна одній дві машини – жовта і біла. З такої відстані обидві здавалися іграшковими; ось вони розминулися, роз'їхалися не озираючись урізнобіч...

Ірена зіщулилася. Вітер був сирий і пронизливий.

Остеронь, під пагорбом, відчужено бродили зо два десятки корів. Ірена перевела погляд: гай був по-осінньому жовто-багрянtimer, посеред вулиці ганяла м'яча галаслива дітлашня, а з димаря знайомого будинку вився кволий димок...

Вона вдивилася пильніше. Невже...

«Моделятор має перебувати в безпосередній близькості – такі конструктивні особливості каналу... Негайно приступайте до пошуків. Використовуйте всі ваші знання про модельатора – ймовірно, модель багато чим несе в собі відбиток його особистості...»

Праворуч і ліворуч стирчали із землі два грубі прuti із прив'язаними до них червоними клаптиками. (Так нашвидкуруч огороджують ополонку на озері або незакритий каналізаційний люк...)

Ірена нерішуче зробила крок уперед. Скрипнули під ногами камінці.

Озирнулася.

Оті два прuti нагадали їй саморобні «ворота» для дворового футболу. Сумнівно, щоправда, аби дітлахи дерлися на верхівку пагорба, щоб погратися тут у футболу. Тим більше що м'яч тут котиться лише в одному напрямку – вниз...

Вона потупцялася, вкотре оглядаючи до болю знайомий пейзаж.

Що ж, частину справи зроблено, тепер треба обмізкувати...

Вервечка диму над її будинком потроху вичерпувалася.

Стара тополя росла чомусь не праворуч од воріт, а ліворуч. Виявивши це, Ірена якийсь час стояла уклало на місці.

«Перебування в тканині моделі абсолютно безпечне для здоров'я...»

Осінній вітер ворухив листя. Хвіртка скригнула старечо-звично; Ірена торкнулася рукою дощок, неначе хотіла впевнитись, що це не голограма і не ілюзія. «Тканина моделі?...»

Ні, все це треба обмірковувати потім... Вона сяде за комп'ютер і виведе білим по синьому: «Розділ перший...»

– Сенсей?

Шамотіння у будці. З'явилася одна лапа, тоді морда...

Він ПРОСПАВ її появу?!

Радісний гавкіт. Назустріч їй стрибнуло собача – заспане, дивно маленьке, закудлане, недоглянуте...

– Сенсею, це... ти?!

Вереск. Поважні собаки, переступивши межу повноліття, зазвичай так не поведуться.

Може він дуже скучив?

– Сенсею, у хаті є хтось?

Ніякої реакції. Висунуло язик. Щирі собачі очі...

Вхідні двері не були замкнені. Більше того – білі тріски на порозі та судомно висунутий язичок замка свідчили про те, що досередини увійшли не цілком мирним шляхом...

Зрозуміло. У Анджея немає ключа, але якщо він хоче зайти – зупинити його неможливо...

– Очам не вірю! – Вона стала в передпокої, схрестивши на грудях руки. – Ти ж клявся, що ніколи в житті сюди не заявишся!

Мовчання. Незвичний запах – чи то від чужої присутності, чи то будинок вже пахне по-іншому...

Ірена ревниво озирнулась. Ні, все знайоме. Все до останньої рисочки...

А ось цієї плями під дверима – не було. Що він тут розлив? Чорнило? Мастило?

– Анджею! – гукнула вона різко. – Виходь!

Мовчання.

Вона прочинила двері до вітальні – в каміні димився попіл. Вміст каміна її здивував. Якесь обгоріле лахміття... Крісла перед круглим столом були коричневі, а не сині.

Ірена зціпила зуби.

– Анджею!

На кухні вона знову виявила сліди чужої присутності. Тривалої, абсолютно безладної. Сенсей бігав за нею хвостиком, і в відданих очах його не було ані краплі каяття.

– Сенсею, як же це?! Прийшла чужа людина... і ти впустив?

Радісне повилювання хвостом.

– А де той дядько зараз? Де він?

Песик побіг до входних дверей. Ірена вискочила слідом; сусідські дітлахи все ще ганяли м'яча перед ворітьми.

– Валько!

Вона мимоволі здригнулася. Чубатий хлопчак, який підбіг, був старший, ніж вона очікувала побачити.

– Валько, де пан Анджей... де дядько, який тут був?

Хлопчисько подивився здивовано.

– Півгодини тому. У будинку був дядько. Ви з хлопцями не бачили, куди він пішов?

Валько казна-чого засоромився. Поворушив пилюку носом стоптаної кросівки:

– Таж... тітко Ірено... Хіба то були не ви?...

\* \* \*

Вони одружилися раптово і без усяких церемоній. Говорячи нареченому «так», Ірена страшенно нітилася: оті її черевики зі стоптаними каблуками... все сталося так раптово, що вона не встигла навіть їх підбити...

Наступного дня вона привела свого чоловіка (це ж треба!) в компанію однокурсників. З такої нагоди зал у гуртожитку було звільнено від зайвих меблів, а трое дверей, зняті з завіс і укладені на дві тумбочки, утворили належний цій нагоді довгий стіл. Дівчата клопотались на кухні безперервно; Ірена одягла свою найкращу святкову сукню, що ж до Анджея – він був того дня особливо показний. Ірена відчувала себе ніби фокусник на арені: от-от влаштує однокурсникам святковий феєрверк із коробки...

Ще в таксі вона взяла з Анджея обіцянку не згадувати жодним словом про духовий оркестр під вікнами Івоніки – щоб не травмувати бідолашного хлопця... Анджей був поступливий, веселий і сипав жартами так, що навіть таксист – Ірена бачила – намагався хоч щось запам'ятати з дотепів, щоб потім дивувати приятелів...

Приїхали. Всілися за святковий стіл. Ірена бачила, якими цікавими очима дивляться на Анджея її однокурсники, наперед смакуючи обіцяного джина з пляшки...

Випили за молодят – і з цієї миті Анджей раптом замовк. Нічирк.

Він сидів поруч із молодією дружиною на чільному місці за столом – і похмурнів на виду. Дивився в скатертину перед собою, відмахувався від тостів, щось бурмотів, досадливо мружачись на келих із шампанським. За столом залягла ніякова тиша; Ірені здавалося, що її підсмажують на повільному вогні. Білий комір сукні безжально відтіняв рожеву ший, яскраво-червоні щоки, палахкі вуха; подружки силувано жартували, заздрісниці скептично кривили уста, а хлопці хмурніли на виду і все частіше виходили покурити...

Між тим, Анджей кривився, як від кислоти. Підвівся із келихом у руці; за столом запанувало напружене мовчання. Анджей обвів похмурим поглядом присутніх і запитав, нервово постукуючи пальцями по стільниці:

– До речі, що ви думаєте про смертну кару?...

Відтоді ця фраза стала на курсі своєрідним паролем. Коли комусь сказати було нічого, той питав багатозначно: «А що ви думаєте про смертну кару?...»

Ірена втекла зі святкування завчасно. Анджей наздогнав її на вулиці, довго мовчки йшов поруч і раптом заговорив – якось дивно. Спочатку їй здалося, що він цитує якихось забутих поетів, але потім вона зрозуміла із забобонним страхом, що чоловік її у такий спосіб просить вибачення, і його укладені в ритм зізнання – то не просто заримований текст, а вірш, який лякає своєю вивершеністю...

Він говорив увесь вечір – коли вони прийшли додому і вклалися в ліжку. Коли вони... Утім, це було вже без слів. І на ранок (а ранок, як не дивно, все-таки настав) ніхто з них не зміг згадати жодного рядка. Неначе нічого й не було. Ірена плакала з досади, і, втішаючи її, він винувано знижував плечима:

– Миттєве – невідновне...

– А що ти думаєш про смертну кару?! – питала вона крізь роздратовані сльози.

Він знижував плечима:

– Зараз – нічого...

\* \* \*

– ...Анджею!

Будинок мовчав, але Ірена і не чекала, що він відповість. Будинок був порожній, її поклик звучав за інерцією, для самозаспокоєння...

Вона пройшлася по кімнатах. Зупинилася в кабінеті, присіла на край канапи, провела рукою по торочках пледа.

Дістала із сумки записник. Акуратно вивела під малюнком палаючого замку: «У будинку нікого немає. Крісла не сині, а коричневі. Двері відчинено ломиком. Песик не злий... і недоглянутий. Черепахи немає. У будинку хтось жив».

Перечитала написане. Скривилася. Ні, за таке Срібний Вулкан не дають...

...Час?

Минуло близько години відтоді, як вона побачила дві машини, що повзли назустріч одна одній на широкому вигині траси. І тепер, відновивши перед очима цю картину, раптом насупилася.

Вона сховала записник, підвелась і попрямувала в гараж.

Машина була на місці. Брудна, із забризканими глиною бортами, і це вразило Ірену навіть більше, ніж незвична форма даху.

Адже її звична машина раптом виявилася... по-верблюжому горбатою. Так само, як і ті дві – жовта і біла, що вона їх бачила з пагорба...

Вона трохи постояла.

Потім дістала записник і додала кілька слів: «Машини не такі. І моя теж. Вона горбата. І

брудна».

Глибоко зітхнула. Подивилася на годинник.

– Анджею...

Там, звідки вона прийшла, минуло сім хвилин. Імовірно, експерти багатозначно переглядаються, вдаючи, що хоч децицію розуміють з того, що відбувається. А пан Петер – нервово тре долоні.

У принципі, вона просто зараз може піднятися на пагорб і пройти в ті імпровізовані «ворота». Пан Петер буде в розпачі (втім, матеріалу на оповідання уже вистачить). Хіба її не влаштує Срібний Вулкан у номінації «оповідання»?

Вона всміхнулася. А що коли ця сволота, себто майстер модельок, зараз спостерігає за нею – якимось хитрим модельаторським способом?

– Анджею... – сказала вона зморено. – Ти мене втомив...

Календар висів на звичному місці – у спальні; сторінка розкрита була на позначці «грудень».

Вона опустила на краєчок ліжка. Дістала записник, але додавати нічого не схотіла.

Які є варіанти?

Пан Петер напхав її наркотиками, і тепер вона живе всередині великої галюцинації?... Тоді все зрозуміло. Тільки з якого дива?...

Вона роздратовано відкинула подушку. Зі зворотного боку наволочки виднілася довгаста бура пляма, Ірена гидливо скривилася.

Якого біса вона далася утягнути себе в цю сумнівну халепу? Тим більше що в ній замішаний Анджей...

От що... Десь вона читала, що існує спосіб відрізнити галюцинацію від реальності...

Вона стомилася. Ліжко чомусь не вселяло довіри – можливо, через пляму, якої на її наволочці ніколи не було. Притримуючись за скрипличі перила, Ірена зайшла в кабінет, увімкнула комп'ютер у надії відшукати на диску власний твір – але не знайшла. Нічого зі свіжих речей, навіть незакінченої повісті...

Вона лягла на канапу, натягнувши плед до підборіддя.



Чути було, як у передпокої стукає хвостом Сенсей.

Треба подумати. Трохи часу... Усе зв'язати. Усвідомити.

Модель. Оце все – МОДЕЛЬ?!

Вона потягнулася до телефону. З пам'яті набрала номер довготелесого професора східної літератури. Чекаючи зв'язку, всміхнулась подумки. Це ж треба... Зараз перевіримо...

– Ірена?! Ви вже повернулися? Це ж чудово!

Вона сіла на канапі, бездумно кутаючись у плед.

– Я такий радий вас чути! Ваші студенти вас чекають... Правда, Карателька стоїть на вуках, бо триместр уже п'ять тижнів як почався... Ірено, як ви з'їздили?

– Добре, – сказала вона розгублено. – Дякую...

– Коли вас чекати? Із торбою вражень, із сувенірами? – голос професора став грайливим.

Ірена зам'ялась:

– Власне... а коли зручніше?

– Завтра, звичайно! Відразу ж приходьте до інституту. Не слід давати Карательці зайвого приводу... Може, буде краще їй просто зараз зателефонувати?...

– Так-так... – пробурмотіла Ірена мимохіть. – Так... я теж рада... вас чути.

– Може, розповісте хоч коротенько? – професор заусміхався в слухавку.

– Ні... вибачте, я дуже втомилася... Завтра.

– Гаразд... тоді до завтра. Нехай щастить...

– І вам... також...

Вона перевела подих.

Оце вже цікавіше. Теж, як і все, – МОДЕЛЬ? Змодельований професор?

Вона знову ж таки з пам'яті набрала давній телефон Анджея. (Це ж треба – забути не

вдалося...)

Ніхто не брав слухавку. Ірена замислилась і згадала ще два телефони, за якими Анджея можна було впіймати.

Той же результат. Довгі гудки.

Через кілька годин геть стемніє. Авжеж, бо... як там казав професор? Триместр уже п'ять тижнів як почався? Жовтень...

Її охопив страх – крижаний і раптовий. Сорочка миттєво прилипла до спини (як вона дозволила себе втягнути!). Чому вона просто не відмовилася відразу ж?! Зараз – це галюцинація, чи вона «в тканині моделі»? Над ким тут проводять експеримент?!

З-під канапи виповзла черепаха. Зиркнула на Ірену безглуздим блискучим оком; Ірена автоматично ввімкнула настільну лампу, поклала черепаху на серветку...

Час початку експерименту – грудень. Правильно, і календар у спальні свідчить про те саме... Експеримент триває ТАМ місяць, а ТУТ – десять. Все сходиться...

Але хто в біса весь цей час доглядав Сенсея і черепаху?!

Коли стемніє, пертись до пагорба немає сенсу – можна запросто зламати шию. Значить, за кілька світляних годин, що залишилися, будь-що треба відшукати Анджея... Схоже, він утік при її наближенні? Грається в ката і мишки?!

Ірена пройшлася кабінетом. «Ти вдома», говорили очі, але всі інші почуття ніяк не хотіли цьому вірити. Можна було піти на кухню і відкрити банку якихось консервів, але заважала думка про учинене чужими руками безладдя. Розкидане начиння, брудний посуд, якісь ганчірки в кутку...

Ганчірки... Вона почухала кінчик носа.

...Купа попелу у каміні з рештками якоїсь тканини. Що то була за тканина і чому Анджей її палив?

І чи був це Анджей?

Клята загальмованість! «Тітко Ірено, а хіба це були... не ви?»

У той момент вона вирішила, що сусідський Валько або фантазує, або бачив щось не те...

Що він бачив?! А раптом у цій... моделі живе змодельована Анджеем Ірена?...

Вона перевела подих. Пройшла на кухню; в дальньому кутку лежала купа якогось лахміття. Втім, у Ірени не було ніякого бажання порпатись у ньому...

Кривлячись від огиди, вона згребла ганчірки в пакет і скинула в сміттеву яму. Нехай цей будинок і змодельований чи несправжній – але допускати такий безлад Ірена не бажала.

Посеред двору вона зупинилася, роздумливо втупилася на тополя. Ну нехай, якщо припустити на хвилинку, що ніякої МОДЕЛІ немає, і пан Петер просто оглушив її наркотою на десять місяців, і вона тільки тепер прийшла до тями... Якщо допустити, що це можливо – тоді чому тополя росте не праворуч од воріт, а ліворуч?!

Наскільки МОДЕЛЬ реальна? Де її межі? Наприклад, професор існує? Чи є тільки його голос у слухавці?

В задумі вона повернулася в дім, підійшла до телефону і набрала номер Карательки.

– Нарешті, пані Хміль зволила обізнатись...

Із слухавки, здавалося, тягло крижаним протягом. Карателька навіть не вважала за потрібне іронізувати; байдужа холодність у її голосі віщувала найбільші з усіх можливих неприємностей.

Ірена відсторонено вислухала монолог про несумлінність і безвідповідальність та повідомлення про те, що питання про її звільнення майже вирішене. Цікаво: це сама Карателька дихає зараз у трубку, чи зневажливий її голос моделюється на рівні електронних імпульсів?...

– ...за версту не підпускати до педагогіки. Це все, пані Хміль, вам ясно?...

– Хочете, розповім анекдот? – раптом запропонувала Ірена. – Прибігає студент у медпункт. «Швидше! Там пані Карательку вкусила гадюка!...» А медсестра йому так флегматично: «Я цій гадюці вже нічим допомогти не зможу...»

Короткі гудки. Виявляється, в трубці ось уже кілька хвилин нікого немає – вона говорить у порожнечу...

Ірена поклала слухавку на важіль.

Під час так званого інструктажу вона не раз і не два питала у пана Петера: наскільки МОДЕЛЬ реальна? І щоразу отримувала одну і ту ж незрозумілу відповідь: не більше, ніж будь-яка модель... Хоча геніальність пана Анджея полягає саме в тому, що модель, як би це сказати точніше... багатofункціональна, внутрішньо несуперечлива і, певною мірою,

самодостатня... Сучасний стан науки, говорив збуджено пан Петер, не дозволяє повноцінно працювати з таким рівнем моделювання. Пан модельатор, можливо, сам не усвідомлює... що цей колосальний прорив рівносильний нищівній поразці...

Обізвався телефон. Ірена машинально підняла слухавку:

– Алло!

Мовчання. Тиша.

– Алло, я слухаю!

Короткі гудки.

\* \* \*

Був час (вона саме вчилася в аспірантурі), коли Анджею раптом навперейми стали дзвонити молоденькі дівчата. А в комплекті з ними – і юнаки. Ірена кілька разів пожартувала на цю тему, але Анджей тих жартів не сприйняв. У той період він узагалі не розумів жартів; Ірена не знала, що їй робити – ревнувати чи насміхатися, а може, вдати, що нічого не відбувається...

Потім ця компанія молоді раптом заявила до них у гості. Їх було десятеро, Ірена полишила будь-які спроби напоїти гостей чаєм і тільки здивовано спостерігала, як вони хвилюються, ніби перед іспитом, медитують по кутках і передають одне одному якісь наспіх видані брошури...

Потім вона ненадовго усамітнилася на кухні і, повернувшись, застала серед гостей демонстративну сценку. Двое хлопців утримували третього, але це не була звичайна бійка – поруч метушилася дівчина з мотуз'яним нагаєм у руці, нещадно шмагала крісло, кричала, буцімто вимагаючи від хлопця якихось зізнань, вигукувала незрозумілі питання. Ще двое дівчат застигли обабіч дверей, стискаючи пластмасові пістолети, а решта компанії забилася під стіл і звідти напружено спостерігала за тим, що відбувається...

Анджей стояв, схрестивши руки на грудях, і виглядав вдоволеним.

Дурне оте дійство тривало години три; нарешті присутні вичерпали всю снагу і, знову ж таки, відмовившись від чаю, розійшлися.

– Ти міг би хоч раз змодельовати що-небудь пристойніше? – запитала вона, коли зачинилися двері за останнім гостем.

Він підвів брову:

– А що, наприклад?

– Якесь спокійне життя, – сказала вона втомлено. – Хоч місяць. На морі. У відлюдному місці, в будиночку на березі, і щоб довкола кричали лише чайки...

– Гм...

Він зібрався і пішов, і вона вирішила, що він образився. Але вже наавтра був потяг, а ще через день вона вражено бродила по маленькому будиночку, прискіпливо вивчала вміст холодильника, перевіряла ногою температуру морської води.

– Анджею... От бачиш... Але навіщо ж сприймати все так прямолінійно?

Він кидав у море камінці і не помічав її вдячної усмішки.

Думав про своє.

\* \* \*

На журнальному столику вона виявила грудневу газету. Переглянула – і, вражена, ледь не сіла на черепаху.

Газета «Вечірнє місто», знайома до останнього рядочка, спокійна щоденна газета, здалась їй розгорнутим висновком судово-медичної експертизи.

«Видобуте з колодязя тіло перебувало в четвертій стадії розкладання і мало на собі сліди...»

«...Нові жертви. Їхні прикмети: хлопчик близько десяти років з ознаками насильницької смерті, русавий, був одягнений...»

«Ми не мусимо відвертатися. Ні гидливість, ні страх, ні байдужість... Ті, хто хоч раз переступили визначену законом межу, – усіх спостигне правосуддя... За активної допомоги... Ти і твій сусіда – ніхто не має залишатися осторонь, і тільки тоді...»

І наостанок:

«Учора в ратуші відбулося засідання міської ради. Розглядалися питання фінансування правоохоронних структур... нові джерела поповнення міської скарбниці... затверджений законопроект, згідно з яким буде налагоджено цільове переміщення засуджених –

підприємствам і організаціям для відповідних цілей, у тому числі... розширені мотиваційні списки для передачі засуджених до смертної кари у користування громадянам з гемоглобіновою залежністю... за умови дотримання... розгляду в кожному окремому випадку».

Ірена відклала газету. Взяла знову, подивилася на число, вивчила склад редколегії, прочитала адресу редакції та друкарні, якісь технічні дані...

Якщо модель носить на собі відбиток особистості модельатора, то що ж тоді трапилося з Анджеєм в останні перед експериментом місяці?...

Вона спохопилася. Глянула на годинник – скоро стемніє. Модельатор не з'явився, її місія на межі провалу, і все дужче болить голова...

Задзвякав у дворі Сенсей. Не загавкав – саме задзвякав, як пещена болонка...

До речі, невже змінений характер песика – теж відбиток неясних бажань її колишнього чоловіка?

Посеред двору сусідський Валько намагався відібрати у Сенсея палицю. Песик мотав головою, Валько азартно сопів; секунда – і палиця полетіла далеко в кущі, а за нею з дзвяканням погнався вдоволений колишній (чи майбутній?) вовкодав...

Побачивши Ірену, Валько зник. Засунув руки в кишені, почав колупати землю носком кросівки.

– Валько... – сказала вона якомога спокійніше. – Скажи, будь ласка... Ви газети отримуєте?

Хлопець кивнув.

– А ти не міг би... принести мені ненадовго який-небудь останній номер? Я тільки подивлюся...

Сенсей у кущах орудував палицею, як бульдозер ковшем.

– Я почекаю, – сказала Ірена м'яко. – Пограюся поки... з собакою. Гарзд?

Валько метнувся за хвіртку. Хвилин п'ять Ірена сумнівалась: чи він повернеться – але одночасно з вереском Вальнової сестри і звуком розбитої пляшки із сусідського двору вискочила маленька метка тінь.

Вечоріло. Ірена насилу розбирала текст; газета була спортивна, але всю останню сторінку

займали повідомлення в щільних рамочках: вироки, вироки, вироки...

– Дякую, Валечку, – сказала Ірена якимось не своїм, а противно-солодким голосом. – А скажи – ти в школу ходиш?

Валько кивнув.

– А Сенсея, коли мене не було, хто годував?

Валько соромливо всміхнувся.

– Ти?

Кивок.

– А хто в моєму будинку був, – ти не бачив? Тітка? Чи дядько?

Хлопчак спохмурнів. Взявся колупати землю кросівкою, провів у пилюці перед собою нерівну лінію.

«І ти житимеш у цьому ненормальному світі? – стиха запитала Ірена, не так у хлопчика, як у себе. – Моделька...»

Валько швидко стрельнув очима. Опустив голову.

– Ну, ти заходь якомсь, – дерев'яним голосом запропонувала Ірена. – Заходь... із собакою пограєшся... чаєм пригощу...

Валько кивнув, не підводячи очей.

– Ну, біжи...

Хлопчака немов вітром здуло. Спортивна газета так і залишилася в Ірени у руках.

Незручно...

Вона поклала газету на лавицю перед сусідськими ворітьми.

Анджей...

Долаючи раптову втому, Ірена переступила поріг начебто свого будинку. Побрела в нібито свій кабінет, опустилася на знайому канапу...

Все, пане Петере. З мене досить.

Нічого було заварювати всю цю кашу. «Виникають проблеми, в тому числі етичні... Модель багатофункціональна, внутрішньо несуперечлива і певною мірою самодостатня...»

Без неї.

Ірена потяглася до телефону. Востаннє, навмання, набрала один із номерів пана Кромара – порожньо. Можливо, він спеціально заманив її в свій божевільний світ – і тепер зловтішно спостерігає?...

«На жаль, пане Петере, виконати ваше завдання не є можливим... Що, спробувати іще раз? Ні! Ні другої, ні третьої спроби не буде. У мене – інша спеціальність... Я не секретний агент, я викладаю літературу. На нову повість матеріалів уже досить, – а роман пишеться самі, пане Петере, – у співавторстві з божевільним Анджеєм Кромаром. Я навіть готова поступитися вам своїм Срібним Вулканом...»

Вечоріло. Ще півгодини – і вона зроду не знайде в темряві два прутики з прив'язаними на них червоними ганчірочками...

Скільки часу минуло ТАМ? Година? Експерти все так само переглядаються, і все так само нервується пан Петер...

Вона підвелася. Увімкнула світло в передпокої, відшукала на вішалці свою стару спортивну куртку – на пагорбах зараз холодно...

«Ні в якому разі не намагайтеся пронести з собою будь-які предмети зі змодельованого середовища...»

Куртку вона потім викине.

Черепашу шкода. Прихопила би з собою... А Сенсея не взяла б у жодному разі. Це зовсім інший пес – чужий, йому і тут непогано...

Усе.

Ірена поправила на боці сумку і відчинила вхідні двері.

Відразу кілька ліхтариків вдарили промінням їй в обличчя, засліпили, змусили спіткнутися на порозі.

– Не чинить опору... Це поліція. Підведіть руки.



\* \* \*

Так, засліплену й розгублену, її доставили в тісне приміщення з жорстким ліжком і залишили на ніч. Даючи себе обшукати – незвична, принизлива процедура, – вона відчужено думала, що зараз усе одно темно. І прутиків на вершині пагорба не знайти без прожектора...

Крізь загразоване віконце машини вона мигцем побачила місто. Абсолютно звичне. Абсолютно таке саме, як ТАМ...

Вона думала, що не засне, – але варто було її голові торкнутися пласкої подушки, як світ – і реальний, і змодельований – перестав існувати. Обернувся сновидінням.

У сновидінні був Анджей, але за межею видимості. Спотикаючись, сердячись, усе більше заплутуючись, вона шукала його і кликала – але він знущально вислизав, залишаючи тільки лиху пам'ять по собі, чужий запах, тривожне коливання повітря...

І в той же час він був. Повсякчас. Поруч – тільки руку простягни.

\* \* \*

Кабінет слідчого був схожий на тисячі інших кабінетів.

– Пані Хміль, ви можете вимагати присутності адвоката... У вас є адвокат?

– Навіщо? – запитала вона після паузи.

– Тому що закон передбачає наявність адвоката, – слідчий, по-хлоп'ячому кирпатий, не зводив із неї неприємного, прискіпливого погляду. – Не знаю, хто б узявся захищати вас, пані Хміль, але... за наявності певної кількості грошей...

Він вичікувально замовк. Ірена знизала плечима:

– А навіщо... в чому мене... власне, звинувачують?

Минуло ось уже двадцять дві години, як вона увійшла «в тканину моделі». Реального часу – дві з гаком години. Ймовірно, експерти п'ють каву, а пан Петер не знає, що й думати...

Слідчий насупив брови:

– Скажіть, будь ласка, пані Хміль... Де ви провели останні десять місяців? Приблизно з

десятого грудня?

Вона мовчала. Вона сидить тут і все глибше вплутується в цю маячню, в той час як на пагорбі чекає її дорога ДОДОМУ...

– Пані Хміль, ви згадали?

– У відрядженні, – сказала вона глухо. – А в чому річ?

– Де? Річ у тім, що це дуже важливо... Хто відправив вас у відрядження? Адже інститут не відправляв...

– Творче відрядження, – сказав вона вже твердіше. – Я письменниця...

Слідчий кисло скривився:

– Я знаю... Здається, навіть щось читав... так, цікаво, до певної міри... І все ж таки: де ви були? Хто вас там бачив? Чи не збереглись у вас, наприклад, квитки на поїзд? Візитки з готелів?

– А в чому річ? – тупо повторила Ірена.

Слідчий зітхнув:

– Річ у тім, що наш відділ веде справу про серійного вбивцю. В районі за останні два місяці вбито троє дітей – очевидно, однією людиною... Схоже, не з корисливих мотивів. І, ймовірно, вбивця – жінка.

– А до чого тут я? – запитала Ірена після паузи.

Слідчий подивився зовсім уже похмуро. І поклав перед нею на стіл протокол, як з'ясувалось, – обшуку в її будинку.

В її змодельованому Анджеєм будинку.

У підвалі – сокира зі слідами крові.

В каміні – рештки згорілого одягу...

У смітнику – теж одяг із плямами крові.

У машині – курточка, яка належала хлопчику, що його було вбито три дні тому... І його ж правий черевик.

Машина – це взагалі особливий випадок. Крім глини, налиплої на колесах, крім плям крові в багажнику – ще й характерна вм'ятина, причому при зіткненні частинки емалі залишилися на місці злочину...

Ірена мовчала.

– Пані Хміль, ви розумієте всю серйозність... всю доказовість звинувачень?...

– У мене алібі, – сказала Ірена і була вражена, як вдало згадалося потрібне слово. – Мене тут не було... десять місяців.

– Де ви були? ХТО може підтвердити ваше алібі?

Ірена мовчала.

– Сусіди бачили вас... Три дні тому вас бачив сусідський хлопчик. Чи варто заперечувати?

Він дивився на неї, гидливо скривившись. Ірена теж подивилася на себе його очима і вжахнулася: адже він вірить у всю цю нісенітницю!.. Перед ним сидить виплодок пекла – жінка, що холоднокровно вбила трьох дітей!

Ірена мимоволі зіщулилася. Погляд слідчого присмоктався щільніше:

– Ви розмовляли вчора з сусідською дитиною? З Валентином Єльником десяти років?

– Так, – сказала вона механічно.

– Ви кликали його до себе? Попити чаю?

Ірена мовчала. Тепер вона взагалі перестала будь-що розуміти; під доскіпливим поглядом думки, зазвичай неквапливі, перестали рухатися взагалі. Заціпеніння.

– ...Пані Хміль, вам краще зізнатися відразу. Для користі справи – для мене і для вас.

– Я не винна... – сказала вона через силу.

– Ви можете пояснити, де були три дні тому? Місяць? Півроку?

Ірена мовчала.

Ще вчора... Ні, ще три години – три ЗОВНІШНІ години тому – вона вийшла з будинку... Зі справжнього свого будинку... Замкнула ворота... Її проводжав Сенсей – нормальний, суворий вовкодав, без ковтяхів на череві і без замашок вертлявого пуделя...

Який чорт тягнув її? НАВІЩО вона вплуталася...

Думки ще трохи поскрипіли й зупинилися – ніби іржава карусель.

– Пані Хміль, ваше мовчання справді не допоможе – скоріше ускладнить... Повторюю запитання: де ви були протягом десяти місяців, і хто може підтвердити, що ви дійсно там були?

– Я не винна... – сказала Ірена, і голос її затремтів.

Слідчий подався наперед – імовірно, на своєму віку він частенько чув цю фразу і тепер ловив у очах підслідної прикмети безсоромної брехні.

– А як ви поясните всі ці знахідки – у вашому будинку й у вашій машині?

– Я не винна... Це хтось інший...

– Себто хтось інший жив у вашому будинку і користувався вашою машиною?

– Так...

– Ви розумієте, що це звучить геть непереконливо?

Вона розуміла.

Вона розглядала власні долоні, але перед очима у неї стояли дві позначки на пагорбі – два прутики, ніби саморобні футбольні «ворота...»

Цікаво, якщо там корова пройде, – пан Петер із експертами отримає в лабораторії корову? Ні... Канал працює тільки на неї, на Ірену, – саме так улаштував цей світ пан моделлятор – доволіно чи мимоволі...

– Я не винна, – сказала вона, не підводячи очей. – Мое алібі... може підтвердити пан Анджей Кромар.

\* \* \*

Вона скористалася правом на телефонний дзвінок. Єдиний.

І набрала номер Анджея.

Довгі гудки. П'ять, десять, п'ятнадцять...

– Ще один, я не додзвонилася! – в розпачі повідомила вона слідчому.

Той насупився:

– Спробуйте ще... протягом хвилини.

Вона дивилася на телефон, перебираючи в думці всі відомі їй номери; час минав.

Вона набрала номер довготелесого професора східної літератури – зайнято. Короткі гудки...

Що за трагічний балаган...

Вона набрала телефон Карательки – і чомусь відразу заспокоїлася. Те, що відбувається всередині моделі, – не більше, ніж гра, в реальному житті вона нізащо не додумалася б до такого незвичного ходу...

– Це пані Хміль, – повідомила вона у відповідь на байдуже «Алло». – Я дзвоню з поліції... мене підозрюють у тому, що я... маніячка. Чи не могли б ви пояснити цим людям, що я...

Вона затнулася. І мовчала секунд десять – аж поки Карателька без єдиного слова не поклала слухавку на важіль.

\* \* \*

На щастя, у камері вона була сама. Їй вистачало часу для роздумів; вона лежала на жорсткому тапчані, натягнувши до підборіддя сіру казенну ковдру.

Анджей змодельював усе це... з метою, яка відома самому Анджею. Ще, можливо, панові Петеру, але Ірені чомусь мало в це вірилось. Анджей змодельював... ось що означала листівка: «Ну, я пішов... Привіт». Ще одна листівка – та, яку Ірена виявила в своїй поштовій скриньці – інша... Теж нагадування.

«Усередину моделі веде лише один канал. Чи за іронією долі... чи за дивним наміром пана Анджея... чи ще з якоїсь причини – але це ВАШ канал, Ірено. Нікого, крім вас, модель не впустить...»

Гаразд. Анджей залишив цю лазівку, знаючи, ймовірно, що в критичній ситуації пану Петеру нічого іншого не залишиться, як запхати туди Ірену, яка нічого не підозрює... У той час як вихід із її персонального каналу веде прямо в мишоловку. Будинок, начинений доказами, світ, оточений правосуддям... Це що – маленька помста?!

Ірена сіла на ліжку.

Їх із Анджеєм розставання мало пристойний і скромний вигляд. Без скандалів і без гучних сцен; усе, що говориться в таких випадках, було давно сказано. Вона сама, перша, подала на розлучення; вона потроху звільнялася від ороговілих часток колишньої любові майже безболісно – звична гігієнічна процедура...

Щодо Анджея – то він був захоплений черговою ідеєю і, здається, не відразу помітив, що дружини поруч більше немає.

Утім, через місяць він з'явився до неї без дозволу – напружений і злий. Сунув їй у руки букет шпичастих троянд, розвернувся й пішов, кинувши через плече, неначе прокляття: «Я тебе пам'ятатиму...»

Краще б він забув. Бо якщо все, що сталося з нею – не ланцюг випадковостей, а заздалегідь спланована розправа...

Але ось питання: невже чоловік, із яким вона прожила довгих сім років, здатний на таке?

Відповідь: так, якщо ця людина Анджей Кромар.

Він на все здатен.

Ірена втомлено заплющила очі.

\* \* \*

...На турбазу вона їхала неохоче – але Анджею раптом захотілося «справжніх гір». Ірена терпіти не могла гір – можливо, тому вони майже щодня лаялись і виключно через дрібниці...

Того ранку вони посварились особливо шпарко. А вже через годину виявилось, що

маленький автобус, який везе групу якихось туристів до стародавніх руїн, зовсім не готовий до труднощів гірської траси.

За перевалом відмовили гальма. А туристи, з яких половина були дітлахи, не відразу зрозуміли, в чому справа – дорога летіла назустріч усе швидше і швидше, камені, стовбури висохлих дерев, вибоїни та купини, а у передньому дзеркалі – білі від жаху очі водія...

Ірена не встигла нічого усвідомити до пуття – саме сповільнена реакція зберегла їй нерви, утримавши від миттєвої паніки.

Вони проскочили один за одним два відгалуження дороги – можливо, водій просто не встиг їх помітити...

Крик. Дике ревище з двадцяти горлянок. І раптом:

– Сидіти!!

Водій опинився на підлозі у проході – Ірена запам'ятала його обличчя. Гумове, як у іграшкової риби.

Автобус мчав із гуркотом усім своїм залізяччям, не створеним для гонок, матері вчепилися в дітей, прагнучи захистити їх живою бронею, увібгати в себе. Політ у нікуди, політ, що от-от перейде у падіння...

Раптом усе скінчилось. Автобус уповільнив хід, запихкотів, зупинився.

Ірена вчепилася в поручень. Місце поряд із нею було порожнє, і схоже, вже давно...

З водійського крісла обернувся Анджей.

Спинка крісла була розірвана, з діри звисав неохайний жмут вати. Анджей мовчки запхав його в оболонку з дерматину – в той час як його ліва рука все ще не наважувалася відпустити кермо...

Згодом були плачі, істеричний сміх і щасливе братання. Майже всі сидіння в салоні виявилися... мокрими. Туристи цілувались і танцювали серед невимовної краси гір, у тиші, поруч із загнаним у глухий кут автобусом; два десятки людей водили хороводи навколо свого рятівника, а двоє сиділи осторонь: водій – як і раніше, з сірим обличчям, та Ірена, до якої тільки зараз ДІЙШЛО...

Після цієї події вони з Анджеєм провели – душа в душу – цілий прекрасний тиждень.

\* \* \*

Наступного дня їй пред'явили офіційне звинувачення.

– Я не винна... – повторяла вона як заклинання.

Її не слухали.

Ще через півгодини вона зустрілася зі слідчим. Слідчий був похмурий.

– Ви подумали про адвоката?

– Ні...

Мовчання. Він перебирав папери – механічно, для годиться. Чогось від неї чекав.

– Отже... пані Хміль. Коли ви востаннє бачили пана Анджея Кромара? Вашого колишнього чоловіка, який, за вашими словами, при нагоді може підтвердити ваше алібі?

Вашого, вашими, ваше... Слідчий робив на цих словах неявний, двозначний наголос.

– Якийсь час тому, – сказала Ірена. – Я не пам'ятаю точно...

Слідчий уперся поглядом їй в обличчя:

– Змушений вас засмутити: пан Анджей Кромар ось уже майже місяць як мертвий – нещасний випадок, автокатастрофа...

Вона мовчала.

За спиною слідчого, у вузькому вікні, голубів клаптик осіннього неба.

– Пані Хміль, я припускаю, що, апелюючи до пана Кромара як до свідка вашого алібі, ви знали про його смерть... Ви хочете заплутати слідство таким нехитрим прийомом? Чи варто?

– Цього не може бути... – сказала вона повільно.

Слідчий скривився:

– Пані Хміль...



– Цього не може бути! Ще позавчора він був... я чула...

Вона прикусила язика. За тутешнім часом – це було з місяць тому... З місяць?!

Розмірений пульс Анджея в динаміках.

– Автокатастрофа?!

Ні, треба подумати.

Вона зігнулася над столом. Скоцюбилася, ховаючи від слідчого своє обличчя.

– Пані Хміль, мені шкода, якщо ви дійсно не знали... Може, я вчинив нетактовно... Але, можливо, є ще хто-небудь, котрий може підтвердити ваше алібі?

Вона мовчала.

На канцелярський стіл, всупереч її волі, закапали важкі безпорадні сльози.

\* \* \*

Увечері її викликали з камери, але не на допит. У маленькій кімнатці опинився... довготелесий професор східної літератури.

– Ірено, нарешті!.. Ви маєте кепський вигляд... Ні, не падайте духом. Це жахливе непорозуміння буде виправлене протягом кількох днів... Так-так. Сприймайте все це як набір матеріалу для нової повісті...

Вона криво посміхнулася.

– Уся кафедра... та що там! увесь інститут... переконані у вашій безневинності. Вирішується питання про адвоката...

Він раптом перервав свій життєствердний монолог. Кашлянув, озирнувся на мовчазного слідчого, подався вперед:

– Ірено... бачите... Оскільки справа все-таки серйозна... Може, спробуємо запросити Упира? Це дорого... але, врешті-решт, якщо він візьметься... справу можна вважати вирішеною. Я розумію – упередження, можливо, забобони... але кращого адвоката на сьогодні немає. Це було б... розумієте?

– Дякую, – сказала Ірена з важким зітханням. – Запрошуйте кого хочете.

Схоже, професор здивувався – але приховав подив за радісною усмішкою:

– От і гарненько... За собаку не турбуйтеся – його забрала Карателька. Разом із черепахою.

Ірена помовчала. Торкнула перенісся:

– «Я вже цьому собаці нічим допомогти не можу...»

– Ні, ні! – Професор усміхнувся. – Бачите... перед лицем несправедливості кафедра згуртувалась як ніколи. А Карателька... вона, виявляється, любить тварин. І вона навіть вимила вашого Сенсея шампунем від бліх...

Професор спохмурнів. Ймовірно, згадав, що під час десятимісячного передбачуваного Ірениного вояжу собаку було практично кинуто напризволяще.

Соромно...

Ірена опустила голову:

– Переказуйте їй мою дяку...

Подивилася б вона на Карательку, яка шкребе щіткою того, СПРАВЖНЬОГО, Сенсея. От би на це подивитися...

\* \* \*

...Чи може модельатор загинути всередині моделі, ніби черв'як у яблуку? Ймовірно, може. Але чи може в такому разі модель продовжувати своє існування, ніби нічого й не сталося?

Ірена лежала на тапчані, до підборіддя натягнувши сіру ковдру. Перед сном їй спало на думку перечитати голі рядки у власнім записнику – і, скорботно похитавши головою, вона впевнилася, що нової повісті не буде.

Минуло (за її підрахунками) близько шістдесяти годин із часу її входу в модель. Значить, експерти втомились і вечеряють. Може, пан Петер продумує аварійні варіанти...

«Згортайте, пане Петере, усе, – думала вона, перевертаючись на тапчані. – Згортайте до біса цю ідіотичну МОДЕЛЬ. Бо коли Анджей дійсно... якщо його немає – то і моя місія не має сенсу. А якщо...»

Вона закусила губу. Навіщо слідчому брехати? Немає сенсу... А навіщо Анджею прикидатися мертвим?

Справді, навіщо?...

Хіба можна знати заздалегідь, що спаде на думку Анджею?

...Одного разу – на пікніку, на пляжі – він пірнув під водою в зарості очерету і звідти спостерігав, як уся компанія на чолі з Іреною шукає його, потроху тверезіючи, а потім, впадаючи в істерику, гукають, метушаться, промацують жердинами дно...

Ірена пам'ятала, як білий пісок перед очима ставав чорним. Що це таке – чорний пісок?...

Імовірно, він хотів пожартувати. Він хотів сховатися лише на хвилинку – але там, в очеретах, його спостигла чергова геніальна ідея, і він якось забув і про час, і про приятелів, і про дружину...

Тож чого можна очікувати від такої людини?!

Ірена тяжко зітхнула і натягла на голову сукняну ковдру.

\* \* \*

Слідчий показав їй фотографії з місця злочинів. Вона глянула мигцем і з жахом відвернулася:

– Ні... я не можу на таке дивитися...

Слідчий скептично стиснув губи:

– Ви справді такі чутливі?

– Ви мене не змусите дивитися на це, – повторила вона, відчуючи, як німіють щоки, бо схлинула кров. – Це...

Вона замовкла.

Що ж ти зліпив, чудовисько?! Не виправдовуйся, мовляв, у вашому «зовнішньому», реальному світі й не таке буває... Це ти зліпив МОДЕЛЬ – ти й відповідаєш за це... за ці фотографії теж!..

Ірена підвела очі до білої стелі. Ніби очікувала зустріти глузливий погляд колишнього

чоловіка.

– Я не винна, – повторила вона через силу. Усоте, напевно.

Слідчий дивився уважно, і вперше за весь час їхнього знайомства його погляд не був скептичний. Важкий – так, але на дні очей з'явилося... запитання, чи що. Начебто він допустив раптом у свою свідомість крамольну думку: а що коли вона не бреше?...

\* \* \*

Її ввели в маленьку кімнатку, де вчора чекав на неї професор східної літератури; вона зраділа була новій зустрічі – але виявилося, що в шкіряному кріслі сидить зараз зовсім інша людина.

Охоронець провів її – і вийшов. Ірена здивовано озирнулася – за минулі кілька днів вона майже звикла, що наодинці її залишають тільки зі слідчим...

– Добрий день, пані Хміль... Сідайте, будь ласка.

Вона опустилася в крісло навпроти. Чоловік мовчки розглядав її – не вважаючи за потрібне ховати допитливий погляд за подобу ввічливої розмови.

Йому було десь років сорок. Гладенька шкіра, жорстке блискуче волосся, ретельно поголені щоки. Свіжий, відпочилий пан. Як після лижного курорту...

І в той же час у ньому було щось від Анджея. Може, цікавість дослідника?! Безкорислива допитливість, щирість прозектора, інтерес до препарованої істоти.

Вони мовчали хвилин зо п'ять.

– Мене звуть Ян Семироль. Можливо, вам доводилося чути мое робоче прізвисько – Упир. Я адвокат... Ваші колеги, серед яких є відомі й шановні люди, попросили мене взятися за вашу справу.

Ірена мовчала. Доглянутий і показний пан Семироль вселяв їй підсвідому тривогу, що потроху переходила в страх.

– Правда, мої послуги коштують недешево, – адвокат усміхнувся. – Крім того, перш ніж братися за справу, я маю ознайомитись із матеріалами, із підозрюваною... Ваші матеріали я бачив. Тепер хочу з вами поговорити.

Ірена опустила голову:

– Я не винна.

– Мушу вас засмутити. Величезна безліч обвинувачених говорить те ж саме... Отже. Ви були відсутні десять місяців. Чому ви не хочете сказати, де були?

Що сказати на це?

За довгі години, проведені в камері, вона встигла придумати кілька варіантів відповіді на це питання. Найпростіша була – послатися на амнезію, втрату пам'яті, адже, якщо вірити телесеріалам, близько половини дорослого населення будь-якої країни втрачають пам'ять хоч раз у житті...

Але, по-перше, якомусь медику напевно вдасться зловити її на брехні. А по-друге... ця версія ніби позбавляла Ірену права голосу. «Я нікого не вбивала». – «Звідки ви знаєте? Ви ж втратили пам'ять!»

Вона зіщулилась. Їй нестерпна була сама думка, що хтось – хай навіть цей ось адвокат – вважає її здатною на ТАКЕ... Більше того, вона буцімто реально ЦЕ здійснила...

Час минав. Адвокат чекав відповіді.

– Це моя особиста... таємниця, – сказала Ірена глухо. – Я... не можу відповісти на це питання.

Адвокат кивнув – нібито невмотивована упертість підслідної втішила його:

– Гаразд... Ви часто миєте руки?

Вона мовчала, збита з пантелику.

– Ну, після того, як доторкнетесь, скажімо, до дверної ручки... є бажання вимити руки з милом?

– Іноді є. Іноді немає... Якщо ручка не брудна...

– Чому у вас немає дітей?

Вона здригнулась. Адвокат дивився їй просто у вічі – рівно і спокійно. І вимогливо.

– У мене ще можуть бути... – сказала вона відвертаючись. – Мені лише трохи за тридцять...

– А чому ви не обзавелися потомством раніше?

Ірена знала, що десь через півгодини після закінчення розмови їй спаде на думку в'їдлива відповідь нахабі. А зараз – годі й намагатися, нічого путнього вона з себе не вичавить...

– Гаразд, – адвокат знову кивнув, ніби її мовчання послугувало для нього відповіддю. – Розкажіть мені тепер, як ви зі свого боку уявляєте те, що трапилось з вами. Адже ви не визнаєте провини – але якесь пояснення того, що трапилось, у вас є? Вас обмовили? Підлаштували? Вороги? Недоброзичливці?

– Не знаю... – сказала Ірена стомлено. – У моєму будинку хтось був... перед моїм приходом... палив ганчірки в каміні... я гадала, що це мій колишній чоловік...

– Але ж сусідський хлопчик бачив вас. Вірніше, він бачив жінку, схожу на вас...

– Поки ви зі мною розмовляєте, – сказала Ірена, – справжня маніячка бродить навколо того будинку... І кожну хвилину може когось убити.

– Так, це було б вам на руку, – серйозно погодився адвокат. – Якби вбивство з цієї ж серії повторилося, поки ви за ґратами – це був би вагомий аргумент на вашу користь...

Ірені захотілося вдарити його по обличчю.

Зараз їй згадався чубатий Валько – як він заглядає за паркан... боязко позираючи на Сенсея...

І оті фотографії, що показував їй слідчий...

Вона мовчала. Вона ще жодного разу в житті так нікого і не вдарила. Хіба що Анджея – після того випадку на пляжі...

– Скажіть, пані Хміль... Ви відчували сексуальну насолоду при інтимному спілкуванні з вашим чоловіком?

Ірена мовчала, розглядаючи свої долоні. Це ж треба! (А так, на вигляд, цілком пристойна людина.)

– Мені треба подумати, – сказала вона похмуро.

Навіть бувалий адвокат, здається, здивувався:

– Он як? А мені здавалося, що ця інформація давним-давно вами осмислена... Втім, вибачте.

Він поставив ще кілька запитань – Ірена відповідала коротко, всіляко ухиляючись від пильного погляду. Втома пригинала її до землі. Нестерпна втома...

Нарешті Семироль замовк. Дивним порухом торкнувся рота – мовби витираючи з губ залишки кефіру. Задумався, втупившись у співрозмовницю пильним поглядом – немов чепурин, що втомлено розмірковує, яку краватку вдягти на сьогоднішній раут. Нелегкий вибір...

В якусь секунду Ірена відчула себе гирею на шальках терезів, а що на іншій чаші – знає тільки пан препарат. І вичікує, поки шальки терезів перестануть коливатися...

– Добре, пані Хміль... Вірніше, втішливого мало... На жаль, я не можу взятися за ваш захист. Ваші друзі, певно, будуть засмучені.

Вона так здивувалася, що навіть пильно глянула йому у вічі:

– Ви гадаєте... Ви не вірите в мою безневинність?!

– Я професіонал, – пан Семироль іронічно всміхнувся. – До чого тут «віриш – не віриш»?... У мене зовсім інші критерії.

– Але ж... – почала Ірена пошепки. – Я дійсно... я можу бути з вами відвертішою... Так, я відчувала сексуальне задоволення... і хотіла дитину, але Анджей...

Семироль подивився на неї, сумно похитавши головою:

– Не треба. Я дізнався про все, що хотів. Ваша відвертість тут ні до чого... На жаль. Прощайте.

\* \* \*

Слідчий не дивився на неї. І говорив сухо, байдуже; не зважаючи на її заперечення, справа рухається до розв'язки. Громадськість вимагає покарання вбивці, всі журналісти міста на ногах; на жаль – через недбальство деяких співробітників – фотографії з матеріалів слідства стали надбанням преси...

Вона мовчала. Ймовірно, відмова пана Семироля від її захисту рівнозначна була звинувачувальному вироку – винна! Ірена нічого не могла зрозуміти: вона все життя вважала, що чим кращий адвокат, тим за складніші справи береться...

Ймовірно, професор східної літератури вражений не менше. А Карателька... що ж, мабуть,

ставлячи миску перед годованцем Сенсеєм, вона говоритиме щось на кшталт: «Собака за господиню не відповідає...»

– Дивна річ, – сказала вона вголос. – Невже я так схожа на маніячку?

Слідчий глянув на неї мигцем. Відвернувся:

– Ви не відверті зі слідством. Ви самі обтяжуєте своє становище...

– Мені дадуть адвоката? – запитала вона ледь чутно.

Слідчий скривився:

– Безумовно... Але, оскільки Упир відмовився вас захищати, а після його відмови жоден приватний юрист за справу не візьметься... На суді вас буде захищати наш штатний адвокат, у якого немає іншого виходу – це його робота... Послухайте, але чому вам не зізнатися?!

– Бо я не винна...

Він подивився на неї уважніше. Вона не відвела погляду:

– От ви... вірите? Що я дійсно зробила те, в чому мене звинувачують? Справді вірите?

Він пожував губами. Симпатичний, узагалі-то, веснянкуватий хлопець. Міг би зустрітись їй на вулиці або в кафе – і тоді вони весело розкланялися б, поговорили про погоду, можливо, вона підвезла б його до рогу...

– Ви справді не схожі на вбивцю, – сказав він знехотя. – Хоча всі факти – проти вас.

– Не схожа?

– Ні.

Ірена зітхнула.

Рішення прийшло до неї сьогодні вночі. Вона піднялася з тапчана – і більше вже не могла заснути. Ходила по камері туди й сюди – під ранок у вічко заглянув здивований сторож...

Єдино правильне рішення. Але однаково – важко вимовити.

– Я... зізнаюся, – сказала вона через силу. – Я зізнаюсь і хочу показати місце, де лежить іще одна жертва...



Слідчий поперхнувся. Кілька секунд вона дивилася в його очі, що стрімко скляніли.

Йому важко було стримати емоції. Але він упорався.

\* \* \*

Вже через півгодини Ірена могла насолоджуватися видом тополь, які мчали назустріч.

Вони їхали до її будинку. Віконце в машині було маленьке і загразоване, однак Ірена впізнавала знайомі місця – кав'ярню під червоним дахом... Плавний вигин траси, прірва, з якої вранці здіймається туман...

Вони зупинилися біля її воріт. Сусідський паркан ледь не обвалювався під вагою Валька з приятелями. А чому вони не в школі?...

Вона вдихнула вітер із запахом опалого листя. Після довгого сидіння в замкненій камері він здавався райським, свіжим – але ж, якщо замислитися, всього лише пронизливий сирий протяг...

– Там, – вона показала рукою, – на пагорбі. Я поведу.

Вони супроводжували її щільною вервечкою. Гадали, що втече?...

Час від часу вона ловила погляди. І шулилася сильніше, ніж од вітру. Нічого... нічого... скоро все це скінчиться...

Напевно, їм неприємна була її бадьорість. Вона так радісно й енергійно піднімалася вгору, невже щоби скоріше показати ще одну могилу вбитої нею дитини?!

Вона зупинилася на вершині пагорба. Гарячково озирнулася.

Зів'яла трава всяяна була коров'ячими кізяками. Ось! Із землі стирчав прутик із ганчіркою, потемнілою від дощів. А поряд...

Поряд лежав інший. Переламаний. Імовірно, заблукала корівка не дуже-то зважала на таку дріб'язковість...

Вона стримала себе. Якщо кинутися відразу – виникнуть підозри, її схоплять, кроку не дадуть ступити...

Обережненько, маленькими кроками, вона наближалася до порушених ворітець.

Сантиметр за сантиметром.

Зараз...

Пане Петер!! Ось і я...

Вона заплющила очі.

Нічого не сталося. Вітер, як і раніше, війнув запахом листя і гною. А неподалік стояли і курили переглядаючись її похмурі супровідники.

Вона змусила себе розплющити очі. Огледілася: все правильно. З цього ж таки місця вона вперше побачила дві машини, що повзли назустріч одна одній...

«Канал відкритий у будь-який час. Скористатися ним можете тільки ви. При незначному відхиленні канал сам знайде вас – відхилення не мусить бути більше метра...»

Вона помацала вцілілий прутик.

– Це неправильно...

– Тут? – холодно запитав слідчий. – Тут копати?

– Це неправильно! – сказала Ірена, дивлячись просто в його скляні очі. – Це неправильний світ!.. Його немає! Це модель. Ви всі – модель. Вас придумав Анджей!..

Сусідські дітлахи з цікавістю дивились, як її, скуту наручниками, що викрикувала безглузді фрази, ведуть до машини.

Розділ третій

\* \* \*

Психіатрична експертиза визнала її осудною. Медична комісія визнала її здоровою.

Ірена доклала всіх зусиль, аби скоріше забути подробиці огляду.

«Ви МОДЕЛЬ, – з посмішкою говорила вона лікарям і санітарам. – Нічого не можу з цим

вдіяти. Вам прикро, але це так: ви – лише тіні інших людей. Ви – уявлення Анджея про те, якими мають бути люди... Вибачайте».

Її визнали симулянткою.

Призначений був день суду; Ірена насолоджувалася тимчасовим спокоєм. Її не турбували ні лікарі, ні адвокати, ні слідчий. Натягнувши до підборіддя сіру казенну ковдру, вона перерхувала нотатки в записнику і навіть спромоглася на нову: «Весь світ – лише тінь...»

Фраза вразила її своєю оригінальністю.

Думати про те, чому не спрацював канал, скоро набридло. Ну, не спрацював – і не спрацював. Звичайна річ. Можливо, щось подібне сталося з Анджеем. Він потрапив під коток власної вигадки – не зміг зупинити ним же запущену круговерть...

Думати про те, Анджей мертвий чи імітував власну смерть, – вона уникала. Так чи інакше, скоро все з'ясується. Те, що Ірену чекає смертний вирок, ні у кого не викликало сумнівів; вона, в свою чергу, не сумнівалася, що Анджей (якщо він живий) ніколи не допустить такого повороту подій. Якщо модельатор живий – то тільки для того, щоб спостерігати за спійманою в пастку Іреною. Якщо це витончена помста (за що?!), то всього, що вже сталося з нею, достатньо для задоволення навіть дуже хворого самолюбства. І до споглядання її страти Анджей навряд чи дійде. (Хоча, знову ж таки, хто його знає...)

Імовірність того, що Анджей справді мертвий, Ірена в розрахунок не брала.

Зал суду зберігав сліди колишньої величі. Зі стелі сліпо дивилися облуплені барельєфи. За довгим столом сиділи люди в темному одязі, за чиїмись потилицями височіли високі спинки крісел, – Ірена подумала, що це по-своєму велично. Років сто тому, напевно, оксамит на підлокітниках мав зовсім свіжий вигляд...

У залі було повнісінько народу. Окремо сиділи батьки загиблих дітей – в їхній бік Ірена з самого початку вирішила не дивитися. То була її мертва зона; дуже скоро вона почала відчувати її, неначе клаптик власного тіла – онімілий і запалений. Її погляд притягувало до цих нерухомих людей, але жах подивитися їм у вічі був сильніший.

По всьому залу снували репортери. Ірена болісно мружилась од спалахів; репортери видавались їй голками, які снують крізь тишу і чиїсь нарікання, вони тягнуть за собою нитку майбутніх сенсаційних матеріалів...

Чи то в залі бракувало світла, чи то перед очима в Ірени стояла напівтемрява – але їй було важко розрізнити обличчя. А вона все виглядала, наполегливо виглядала, долаючи різь в очах...

Кого?

Анджея Кромара. Кого ж іще?...

Серед свідків були зовсім незнайомі люди і декотрі Іренині сусіди. Хлопченті Вальку довелося підставити під ноги стілець – інакше його голова ледве підводилася над трибуною для свідків.

– Я бачив тітку...

– Це була пані Хміль?

Хлопчик ніяково всміхнувся.

Іренин адвокат неохоче підвів руку:

– Питання... Свідок Валентин Єльник УПЕВНЕНИЙ, що в той день на очі йому потрапила саме його сусідка, а не інша жінка, яка мешкала в тому ж будинку?

«Але ж питання з двійником ми так і не продумали», – подумки занепокоїлася Ірена. За час, проведений у бесідах із собою, вона звикла вважати себе таким собі ходячим консилиумом. «Ми продумали», «ми вирішили...»

– Свідкові Валентину Єльнику десять років, – сухо зауважив суддя. – Його свідчення можуть бути прийняті до уваги – проте повністю покладатися на них...

– А може, й інша тітка, – легко погодився Валько. – Темно було...

По залу пронісся гомін. Іренин адвокат зітхнув – йому вже поперек горла став увесь цей процес. Як будувати захист, якщо підзахисна з ідіотською впертістю відмовляється давати найпростіші відомості – про місце свого «відрядження»?! Процес було із самого початку програно. Адвокат нудився: удар по кар'єрі. На нього свідомо скинули безперспективну, брудну роботу, від якої відмовився навіть Упир...

Ірена закусила губу.

Посеред заповненого залу видніла порожнеча. У центрі плями сидів, закинувши ногу на ногу, випечений пан Семироль.

І ніхто не сідав поруч із ним. Два крісла праворуч були порожні, і два ліворуч теж, і перед ним, і за його спиною... У той час як у проході скрипіли приставними стільцями, переступали з ноги ногу ті, кому не вистачило місць...

Ірена співчутливо глянула на свого адвоката.

Не можна так демонстративно розписуватись у власному безсиллі. Як асенізатор, який задер підборіддя серед купи лайна: ви хотіли бачити, як я спітнів, займаючись ЦИМ?! Дзуськи, я навіть і не спробую!..

І все ж таки. Чому опинитися поряд із Яном Семиролем не наважуються навіть до всього звичні репортери?...

У дальньому кутку залу сиділа її кафедра в повному складі. На чолі з Карателькою. Ірена й раніше ледве розрізняла обличчя – але відчувала погляди...

Ближче до кінця слухання її колеги почали по одному підводитись і виходити. І це вразило її більше, ніж сповнені ненависті обличчя осиротілих родичів. Більше, ніж байдужість адвоката. Чи натиск молодого агресивного прокурора.

Сильніше, ніж напружена порожнеча навколо Семироля.

Вони несправжні, говорила вона собі. Ті, справжні, залишилися в зовнішньому світі... І вони ніколи б не повірили, що я...

Останнім вийшов професор східної літератури. Блідий, розгублений – утім, Ірена насилу розрізняла його поверх безлічі голів...

Оголосили перерву до завтра.

Ірену запхали з її клітки в тісну кімнатку з голими стінами та плюшевою канапою, а поруч опинився спітнілий і злий адвокат. І тоді вона безхитрісно запитала у нього: чому поруч із Семиролем ніхто не сів?...

Адвокат замислився. І кисло сказав, що подасть протест.

Ірені стало смішно. Що ж, до чистенького пана з прізвиськом Упир в судовому порядку будуть підсаджувати сусідів?...

Ніч вона провела, дивлячись у стелю.

А наавтра адвокат дійсно почав із протесту:

– Захист вимагає видалити з залу пана Семироля, оскільки він присутній тут не з професійного, а із зовсім іншого, корисливого і антигуманного інтересу... Своею присутністю пан Семироль чинить моральний тиск на суд і гнітюче діє на обвинувачену!

– Він іще й не так подіє, – досить голосно сказала жінка в темній хустці, можливо, мати одного із загиблих хлопчиків.

У залі заремствували.

– Протест відхилено, – нервово повідомив суддя. – Слухання відкрите, і немає такого закону, за яким пан Семироль не має права бути присутнім на ньому, подібно до будь-якого громадянина... В противному разі мова йтиме про дискримінацію...

Суддя осікся і пожував губами, мовби шкодуючи про сказане. Закінчив тоном нижче:

– ...Дискримінацію за... фізіологічною ознакою.

У залі зробилося тихо.

– Багатий упирем не вважається, – глузливо сказав хтось в цій тиші.

Вільний простір навколо пана Семироля збільшився ще на кілька стільців – утім, він і вухом не повів.

«Багатий упирем не вважається...»

Ірена все ще переживала відступництво рідної кафедри. Саме відступництво, бо повірити – в такому разі означає зрадити... «Багатий упирем не вважається». Щось їй нагадала ця фраза... Щось давно читане...

– І, нарешті, визнання самої обвинувачуваної, від якого вона згодом відмовилася...

Нарікання в залі.

– Відмовившись визнати власну провину... обтяживши тим самим...

Вона перестала слухати.

Бо всі втомились і хочуть їсти. Адже, незважаючи на всю сенсаційність справи, слухання на завтра скоріше за все не відкладатимуть – занадто все ясно... Усім хочеться фіналу, результату...

Що ж. Тепер вона зі знанням справи зможе писати детективи. Видавець залишиться задоволений...

Вона криво посміхнулася. Забула зателефонувати літагенту. Можливо, всередині МОДЕЛІ у видавців інші запити?

Навряд...

Вона зустрілася з поглядом пана Семироля.

І мимоволі здригнулася.

Він вже не був схожий на Анджея. Але... Чому він так дивиться?!

Нібито відчувши її раптовий страх, Семироль відвів очі.

«Багатий упирем не вважається».

Успішний адвокат із прізвиськом Упир.

«...присутній тут не з професійного, а зовсім з іншого – корисливого й антигуманного інтересу...»

Про це треба подумати. Безумовно треба...

– Підсудна Хміль! Ваше останнє слово!

Вона підвелася раніше, ніж зрозуміла, чого від неї хочуть. І з хвилину простояла стовпом у напруженій тиші.

Власне, про що говорити?

«Ваш світ – МОДЕЛЬ»?

«Всі ви – плід фантазії одного божевільного чоловіка»?

«Я – людина з іншого світу, як ви можете мене судити»?

Вона глибоко зітхнула – і подивилася в той куток зали, де сиділи родичі жертв.

Її пересмикнуло, але вона знайшла в собі сили заговорити:

– Я...

Скам'янілі обличчя. Ненавидні очі. Зовсім недоречно – спогад про ті фотографії, що підсовував їй слідчий, ті страшні фотографії...

– Я не винна... Це не я! Слово честі!..

Її голос потонув у збуреному гулі.

Тільки родичі мовчали і дивилися.

Чи повірять?

Ні.

\* \* \*

Її засудили до смертного вироку. У світі, змодельованому правдолюбцем Анджеєм, це виявилось річчю звичайною. Жінка? Ну то й що? Серійна вбивця, яку визнали осудною...

Її перевели в окрему камеру і видали спеціальний одяг. Їй не було страшно – її мучила тупа, здивована огида.

Власне, як далеко все це може зайти?

Ніколи в житті, ні за які вигоди вона не погодилася б писати тюремно-судові хроніки. Хоч як би наполягав літагент...

Їй запропонували подати прохання про помилування.

– Кого просити, про що? – запитала вона здивовано. – Вас немає... ви тіні... ви МОДЕЛЬ, ясно вам?

Її залишили у спокої. Кілька днів вона провела в тупому заціпенінні, а потім схаменулась і зажадала правди про свою долю: коли?!

Їй відповіли ухильно.

Вона попросила принести їй газети за останній тиждень – й, отримавши цілу купу різноманітної преси, відчула шок.

Усі газети – від «Вечірнього міста» і до найменшої бульварної газетки – присвятили її справі хоч рядок, хоч врізку. Вона впізнавала себе на фотографіях – на одних одразу ж, на інших ледве-ледве. Чи то хист фотографа мав значення, чи то момент, в який спрацювала камера – але здавалося, що в одній і тій самій клітці послідовно сиділи кілька різних жінок: одна демонічно вродлива, з вишкіреним хижим осміхом, інша – маніячка з одутлою пикою, третя – сонна, четверта заплакана...



Ірена дістала гребінець – пластмасовий, із хисткими зубцями. Все, що мало тверді або гострі грані (зокрема й дзеркальце), у неї вилучили ще в ході психіатричної експертизи...

Вона розчесалася, дивлячись на власну тінь. Потерла щоки. Акуратно підправила брови. Зрештою, якщо Анджей спостерігає за нею...

Що за маячня! Анджей НЕ безтілесний дух, він не вміє перевтілюватися в інших людей, він мертвий, урешті-решт... Ідеться про МОДЕЛІ реального світу, а зовсім не про фантастичний роман (блискучими перспективами якого спокушав її колись пан Петер)...

Найзухваліші газети помістили поряд із її фотографією викрадені у слідства знімки з місць злочинів. Найрозражливіші – прижиттєві фотографії загиблих хлопчиків. В обох варіантах ефект вийшов убивчий.

Ірена ухопилася за волосся, сколошавши новостворений фасад. Ідіоти! Справжня ж маніячка на волі!.. Як там говорив пан Упир: «Вам було би на руку, щоб убивства поновилися...»

Маніячка, якщо у неї є в голові хоч крапля розуму, дочекається Ірениної кари. І тільки тоді...

«Яка ж бо ти сволота...» – сказала Ірена, звертаючись до невидимого Анджея.

Серед газет не було одностайності. Дехто з репортерів засумнівався, що жінка, яка сиділа за ґратами в залі суду, дійсно могла вчинити всі згадані злочини. Втім, навіть цей сумнів був удаваний, штучний, використаний, щоб підкреслити індивідуальність підходу її автора...

А потім її погляд зупинився на невеликій скромній врізці у тій-таки, колись улюбленій нею «Вечірці»:

«Анонс!.. За відомостями, отриманими з достовірних джерел, процедура страти Ірени Хміль буде передоручена якійсь приватній гемоглобінозалежній особі. Читайте завтра у «Вечірньому місті»: чи має право суспільство передавати своїх смертників вампірам?...»

Ірена проковтнула в'язку слину.

Анджею... Ти що?! З глузду з'їхав? Чи це я з глузду з'їхала? Може, газети марять?...

Вона лягла на тапчан, звично натягнула ковдру й занурилася в сон, як у рятувальну шлюпку.

\* \* \*

...Вона не знала, з чим це можна порівняти. До знайомства з Анджеєм у неї не було ніякого чуттєвого досвіду – поцілунки в темному кінотеатрі не беруться до уваги, а духовий оркестр під вікнами Івоніки – тим більше. Недомовки в бесідах із подругами, любовні романи та модні фільми – ось узагалі-то всі Іренині на той період джерела...

Сказати: «він винахідливий» – означало не сказати нічого.

Поринувши в екстаз, він моделював то язичницьке жертвоприношення, то негритянський обряд ініціації, то інтимне життя глибоководних риб. Не можна сказати, щоб Ірені все це однаково подобалось, проте і дискомфорту вона нібито не відчувала. Він був як добрий актор у ролі лиходія – зал тремтить, а на тілі жертви – ні подряпини...

Коли був просто в хорошому настрої, то огортав її своєю ніжністю, немов махровим рушником.

А коли впадав у задуму, то забував про неї, навіть лежачи в постелі бік о бік.

Одного разу вони кохались під акомпанемент симфонічної поеми, яка звучала із динаміків музичного центру. Звучала багата прелюдія, завіса піднялась, і дійство обіцяло бути колоритним і пишним. Аж раптом диригент, що лежав згори в екстазі, раптово про щось задумався. Вона сприйняла його задуму як драматургічну паузу і деякий час очікувала нового повороту сюжету. Проте Анджей уже солодко спав, забувши оголосити антракт...

Вона слухала його рівне дихання, потім обережно вивільнилась і вимкнула музику. Він проспав до ранку. Ірена сиділа на кухні, пила чай і дивилася на своє відображення в темному вікні – поки не розвиднилося...

Якось, повертаючись додому, вона виявила в кімнаті... дамочку. Молоду, але не юну, одягнену в усе сине – коротке пальто, сині колготки, сині черевички, капелюшок із яскраво-синім пером...

– Ви Ірена? – У дамочки були сині очі, підведені світло-синім олівцем.

– Так, Ірена...

– Я – Люсія... Не дивуйтеся. Ви, звичайно, можете мене прогнати... Але вам же не байдужа доля Анджея?

Ірена мовчки розглядала біло-рожеве обличчя в синьому обрамленні.

– Анджей... Річ у тім, Ірено... Ви – його дружина... Я розумію, вам важко жити поруч із геніальним художником, композитором, письменником... Їм потрібні неординарні особистості. Жінки, які могли б зрозуміти їх, пожертвувати, якщо хочете, своєю індивідуальністю, стати віддзеркаленням, тінню...

– Ви – його коханка? – увірвала пафос Ірена.

Дамочка зітхнула:

– Я... його друг... Чого, на жаль, з вами не трапилось. Ви не змогли стати другом власного чоловіка...

– Це він вам сказав?

– Ні, але це ж одразу помітно... Ірено, зрозумійте... Талант Анджея – занадто велика цінність, аби розмінювати його на банальне сімейне життя. Ви будете з ним нещасливі... адже ви його не розумієте, не цінуєте. Він буде нещасливий із вами... Вам краще... розлучитися. Генію не потрібна дружина – йому потрібен друг, однодумець... нянька...

– Треба подумати, – зітхнула Ірена.

І вийшла, залишивши дамочку з розкритим ротом. (Очевидно, та ще не встигла все висловити.)

Увечері повернувся Анджей – неуважливий і мрійливий.

– Приходила твоя... шанувальниця, – сказала Ірена після вечері, коли говорити, взагалі-то, не було про що.

– Яка? – відгукнувся Анджей замислено.

– Синя...

– А-а-а... І що?

Ірена подумала.

– Вона вважає, що я недостатньо з тобою няньчуся...

– А ти вважаєш – достатньо?

Ірена зітхнула:

– Знаєш, мое оповідання надрукували... У збірці...

– Покажеш?

– Як схочеш... Анджею, як ти гадаєш, тобі потрібна інша дружина?

Тепер замислився він. Що було дивно (бо у нього, на відміну від Ірени, реакція була миттєва, яка іноді випереджала події).

– Не знаю, чи потрібна мені дружина... Але ТИ мені потрібна, Ірено. Конкретно – саме ти.

\* \* \*

«Чи має право суспільство про... сво... смертників вамп...»

Газета була за позавчорашнє число. Ірена довго домогалася саме цієї газети (в якийсь момент їй спало на думку, що охоронці приховують факти, не бажаючи травмувати її, Іренину, психіку).

Куди там! Вони, виявляється, просто загортали оселедець. І коли Ірена отримала нарешті потрібну газету, половини сторінок не було, а ті, що залишилися, смерділи рибою, і частина тексту розпливлася під масними плямами...

(Друкарська фарба шкідлива, особливо якщо ковтати її разом із їжею... Охоронці, вочевидь, ніякого уявлення не мали про правила гігієни.)

Ірена перевела подих. Чомусь згадався Анджей, який сидів тоді на чільному місці за імпровізованим студентським столом. «До речі, а що ви думаєте про смертну кару?»

Зовсім недоречний жарт.

«За відо..., здобутими з гідних довіри дже... якийсь успішний юри... виклав за засуджену Хміль кругленьку суму в...»

Ірена протерла очі. У таку суму складно повірити! (Ймовірно, винен жирний оселедець.)

«...Міські... потирають ру... тому що питання фінансування... традиційно гострі... нові робочі місця... допомоги... благоустрій... Однак, пам'ятаючи про покарання за тяжкі злочини... забуваю... якщо страта винного має сенс, то передача права на страту в приватні руки...»

«Передача права на страту в приватні руки».

Анджею, агов! Ти мене чуєш?...

Пане Петере! Що ж ви брехали?!

«Ви увійдете в світ... імовірно, він у точності відповідає нашому, хіба що деяка розбіжність у часі...»

Що ж. Відповідає. Цілком.

«Це був би перелом вашої письменницької кар'єри. Не кажучи вже про незабутні враження... Уявіть собі, що вам запропонували злітати в космос. Невже ви відмовилися б?!»

«Відмовилася б», – сказала Ірена вголос.

Величезний клопоть такої важливої для неї статті був обірваний разом із усією шпальтою. Їй так і не судилося дізнатись, які саме аргументи наводить кореспондент на осуд порочної практики – передачі смертників «у приватні руки...»

Вона гатила у двері спершу кулаками, потім ногою. Нарешті, відчинилося віконце.

– Скажіть, будь ласка, – попросила вона, намагаючись, щоб голос її звучав якомога дружелюбніше. – Кого тут називають вампірами?

– Я не маю права з вами розмовляти...

Віконце зачинилося. Кроки віддалялися.

\* \* \*

Наступного ранку вона оголосила голодівку, вимагаючи відомостей про свою подальшу долю. Коли? Яким чином? За яким законом, до дідька!

Уже вдень вона, зголоднівши, скасувала акцію протесту і з'їла належний обід. Але якісь чиновницькі коліщатка закрутилися: ввечері до Ірени в камеру з'явилася якась офіційна

особа й ознайомила її з підшивкою документів.

Усі вони мали позначку «копія» і відсортовані були в хронологічному порядку. Ось Ірену заарештували... Іде слідство... Відбувся суд...

Останній папірець був найменший, скромний і лаконічний. Ірені довелося напружувати очі, розбираючи мікроскопічний шрифт: ордер... згідно із законодавством, пункт такий-то... передачу прав... пану Яну Семиролю як приватному представнику правосуддя... із зобов'язанням виконати вирок протягом трьох місяців...

Офіційна особа пішла, а Ірена все ще стояла посеред камери, насупивши брови і ворущачи губами.

Через кілька хвилин ноги її підкосилися...

\* \* \*

Прийшли не на світанку, як велить традиція, а після сніданку. Ірена здивовано розглядала похмурих конвоїрів, тюремного лікаря і двох офіційних осіб – один вже знайомий, другий ще ні. Обидвое здавались однаково сірими – під колір формених піджаків.

Лікар виміряв їй тиск і заглянув у горло. Цікаво, подумала Ірена відсторонено, а якби була у неї ангіна?...

Лікар розписався на сірім папірці.

Хтось із офіційних осіб – вона не розібрала, хто – ще раз ознайомив її з вмістом маленького непоказного документа. При цьому особа, розбираючи мікроскопічні літери, дратувалася так само, як перед цим Ірена:

– «...І здійснити передачу прав, пов'язаних із виконанням правосуддя, пану Яну Семиролю як приватному представнику правосуддя... Разом із зобов'язанням виконати вирок протягом трьох місяців...»

Значить, не сьогодні, відчужено подумала Ірена.

Трохи повагавшись, їй накинули на плечі ватяну зашмольгану куфайку. Холодно. Наприкінці листопада вести на смерть в одній тюремній робі – нелюдяно...

Коридор був довгий, як шланг. У тюремному дворі на них чекав фургончик.

– І куди ви мене повезете? – запитала Ірена з істеричним смішком.

Їй не відповіли.

Вона зробила крок усередину залізної клітки – двері за її спиною зачинилися. На підлозі, витоптаній сотнями ніг, лежав блідий квадратик світла – все, що залишилося від сонячного листопадового дня.

Машина рушила.

Ірена коліньми стала на лаву – ніби дитина в метро. Наблизила обличчя до віконця за щільними ґратами.

За брудним клітчастим склом миготіли тіні. Ірена не могла впізнати жодної знайомої деталі – ніби за час, проведений у в'язниці, місто остаточно скинуло упізнавані прикмети. Скинуло маску, постало в усій своїй ворожій відчуженості.

Вона втомилася дивитись. Стала на лаву ногами – добре, що машина йшла м'яко, і ні вибоїни, ні різкі зупинки ув'язнену не турбували.

...У вампірів – ікла. Вампіри сплять у трунах. Коли Ірені було років чотирнадцять, вона переглянула всі наявні фільми про вампірів...

Закляклою рукою полізла за пазуху. Тюремна роба не мала кишень – але Ірена примудрилася влаштувати в її складках закапелок. Недарма в останні дні вона так завзято просила на обід гостренького – ось вони, кілька відвойованих часникових зубочків...

Ірена примружила очі – пан Семироль стояв перед нею як живий. Чи посміхався він під час тієї їхньої зустрічі? І якщо посміхався, то оголював при цьому ясна?...

У неї немає при собі жодної срібної дрібнички. І осиковий кілок, зрозуміло, в камері смертників добути ніде...

Зараз чи згодом?

Згодом. Вона акуратно сховала часникові зубочки. Закусила губу.

Іноді вампірами називають (у переносному значенні) користолюбців, негідників, зажерливих банкірів. А що, коли Упир – всього лише прізвисько користолюбця?...

«Приватний представник правосуддя». Приватний кат, точніше кажучи. Цікава практика... Одна річ – коли страчують на площі. Зовсім інша – коли торгують ордерами на страту, ніби мисливськими ліцензіями...

Анджею, це твій задум? Чи все ж таки помилка, побічний ефект, цеглинка, що випала зі свого гнізда і спричинила за собою дивний обвал? Змінивши тим самим всю структуру МОДЕЛІ?...

Машину трусонуло. Ірена вхопилася за жорсткий край лави; місто залишилося позаду. Вони ідуть близько півгодини – власне, куди?

Вона виглянула знову – і на цей раз видимість виявилася трохи кращою. Вона навіть примружилася від низького листопадового сонця, що пробилося крізь шар пилу на тюремному склі.

Гори. Машина повзла гірською дорогою – але не звичною, у вигинах зелених пагорбів із туманом над вузькими річками. Ці гори нагадували скорше давню їхню поїздку на турбазу – високі, уривчасті, лісі, позбавлені рослинності, холодні й недосяжні...

Вона протерла очі. Ну не було скелястих хребтів у її передмісті! Не мусило бути... Це неправильні гори, поза МОДЕЛЛЮ тут зовсім інша місцевість!.. Але цікаво: чи існує межа, територіальна межа МОДЕЛІ?

Вона жваво уявила собі, як машина перетинає невидиму межу і вихоплюється з вигаданого Анджеєм світу – просто в натовп зневірених, схудлих в очікуванні експертів, ув обійми цієї безвідповідальної сволоти – пана Петера...

Чи припускав пан Петер, що події можуть повернутися ТАК? Не припускав – значить, некомпетентний. Припускав, але вирішив ризикнути? Тоді мерзотник. Гад...

Машина сповільнила хід. Зупинилася.

Ірена відчула, як терпнуть руки. І ноги перетворюються на два ватних байдужих мішки.

Уже?!

Голоси ззовні. Людська тінь на секунду заступила сонце; Ірена прилипла до вікна, стискаючи в спітнілому кулаку свою останню надію – часникові зубці...

Хтось, здається, водій, смішно дріботячи, потупцяв до самотнього дерева на узбіччі. Став у відповідній позі, завмер, ніби тушканчик...

Ірена, подумки сплюнувши, відірвалася від вікна. «Технічна зупинка».

А може?...

І вона забарабанила в стінку кабіни:



– Гей! Чуєте?! Випустіть мене ненадовго! Мені треба...

Похмурі обличчя. Бурчання. Їм теж не по собі – неприємно, бачте, везти куди слід смертника, особливо якщо смертник – жінка...

Так. Імовірно, моделюючи ці гори, Анджей зв'язався з кращими видовищними альбомами... Утім, що вона знає про процес моделювання? Будиночки, складені із сірникових коробок, давно вже залишилися в минулому...

Примружившись, вона роззирнулася.

Так. Втрачати їй нічого. Праворуч стіна, ліворуч провалля. Круте, але не стрімке. Можна зламати шию... а можна і не зламати.

Охоронців двоє. Водій – третій. У кожного при боці – важка кобура.

Але чи не краще куля, ніж чиїсь заслинені ікла?!

– Швидко, – сплюнув крізь зуби один із охоронців.

Вона зробила здивовані очі:

– Отут? Дайте хоч за кущик відійти...

– Я тобі відійду... – сказав інший, похмурий і червонопикий. – Тут, на дорозі...

Вона ображено звела брови і зробила крок у напрямку до провалля.

– Стояти!!

Вона зупинилася.

У принципі, слід заголитись і присісти, сподіваючись, що охоронці відвернуться хоча б рефлекторно.

Ірена уявила собі, як кидається у провалля, підхоплюючи на ходу арештантські штани, що спадають...

Скривилася, як від кислого. З огидою озирнулася на охоронців:

– Хай вам біс... їдьмо! Я передумала.

\* \* \*

Ще через годину машина зупинилася знову. Ірена на той час поринула в тоскне заціпеніння – дорога в'юнилася, як черв'як на риболовецькому гачку, і доводилося боротись із підступною нудотою.

Ще одна «технічна зупинка»?...

Голоси ззовні.

Вона насилу підвелася з лави. Потягнулася було до вікна – але тут двері відчинилися, впускаючи в задуху фургона крижаний струмінь вистояного гірського повітря.

Ірена примружилася, хоча сонце стояло не так високо і світило з іншого боку.

– Виходьте...

Охоронець звернувся до неї на «ви», і по шкірі її продер мороз. Вона не встигла озирнутись, як на зап'ястях у неї клацнули наручники.

Тут уже лежав сніг. І шмагав колючим батогом вітер.

Тюремний фургончик ніс до носа стояв з якоюсь машиною. Висока, з широкими рифленими шинами, із прожектором на даху – добряча машина, відразу видно – всюдихід...

– ...Розпишіться.

Ірена не відразу впізнала адвоката Яна Семироля. Замість елегантного костюма на ньому була спортивна куртка та брезентові камуфляжні штани, а на голові – лижна шапочка із зображенням жовтої усміхненої миші.

– ...Розпишіться тут...

Адвокат поклав на коліно картонну теку, витягнув із кишені ручку, що блиснула на сонці золотим пером, і підмахнув по черзі два комплекти документів.

Ірена відчувала на своєму плечі лапу червономордого охоронця. Скоріше за все, той мав досвід у таких процедурах – перед обличчям «приватного представника правосуддя» засуджені, мабуть, робили відчайдушні спроби втечі...

Ірена обережно піднесла до обличчя відразу обидві руки. Розтулила пропахлу часником долоню. Злизала три теплі зубочки. Зціпила зуби, не відчуваючи посилення печії, обережно почала жувати.

Огидний запах...

Ян Семироль акуратно сховав ручку – і тільки тоді глянув на Ірену.

Під цим поглядом охоронець зняв руку з Ірениного плеча. Довго не міг витягнути ключі – кільце зачепилося за дірку в кишені...

Наручники розімкнулися, вивільняючи Ірені зап'ястя.

Семироль скупі посміхнувся.

Дуже гладенька шкіра. Чисто поголені щоки. Доглянутий випещений пан.

– Куфайку нам треба забрати... – сказав водій, дивлячись у сніг.

Ірена ворухнула плечима. Ватяна зношена куфайка зсунулась на дорогу. Майже впала – та хтось із охоронців спритно її підхопив.

– Боязкі відморозки, – сказала Ірена, ні до кого конкретно не звертаючись. – Баби...

– Їдьмо, – нервово сказав водій.

Усі троє, як по команді, шаснули в кабінку. Наче їх підганяли канчуком.

Тюремний фургон смикнувся – занадто різко, ледь не потрапивши колісьми у провалля. Розвернувся, викидаючи з-під коліс брудний сніг і рінь; задимів вихлопами, кілька разів підстрибнув на вибоїнах і зник за поворотом...

– У мене в машині обігрівач, – сказав Семироль.

Ірена не повернула голови.

Гори аж надто гарні. Доречний антураж до фільму жахів.

– Ви чуєте? Холодно. Сідайте в машину.

«А чи не кинутися з обриву?» – мляво подумала Ірена.

– Сідайте ж бо.

Вона нарешті підійшла до відчинених навстіж дверцят. Не відчуваючи ніг. Вибралася на сидіння, підтягла коліна до підборіддя.

Семироль сів за кермо. Увімкнув приймач; із далекої далини тоненьким голосом запищала знайома співачка.

Бляха-муха... Ірена навіть не забула її ім'я. Ім'я ЗВІДТИ – зі справжнього, незмодельованого світу...

Семироль розвертав машину.

От би було круто, якби всюдихід не втримався на вузькій дорозі, загуркотів по камінню вниз і розсипався на мальовничому засніженому схилі...

Вона згадала про часник.

Від ретельно збережених зубочків залишився тільки неприємний присмак у роті. Коли ж бо, з якого переляку вона проковтнула свою останню надію?!

– Пристебніть ремінь...

– Що?...

– Пристебніть ремінь, це ж гори...

Її руки діяли окремо від голови. Клац...

Тепер широка стрічка ременя прив'язувала її до крісла.

– Вам усе ще холодно?

Вона зрозуміла, що тремтить. Цокоче зубами із загрозою прикусити язик.

– Обігрівач гріє добряче, – Семироль посміхнувся. – Мені вже жарко...

На лобі у нього справді виступив піт. Жорстке волосся, звільнене з-під лижної шапочки, стояло сторчма.

– Нам їхати десь із півгодини... Розслабтеся. Подивіться, які гарні гори...

– Несправжні, – сказала Ірена байдуже. – Модель.

– Але ж гарна модель, правда?

Вона швидко зиркнула на нього. Машина в горах... Руки, що легко лежать на кермі...

– Анджей? – запитала вона пошепки, сама собі не вірячи. – Анджей?!

Як усе до дідька на нього схоже... Довести її до божевільня – а потім з'явитися нізвідки, раптово – неймовірно!.. Позирнути з чужої личини...

– Анджею, я чекала чогось схожого... Але НАВІЩО?!

По щоках у неї вже кілька хвилин безупинно котилися сльози.

Семироль пригальмував. Машина сіпнулась і стала; Ірена переривчасто зітхнула під поглядом карих очей, які викликали заціпеніння.

– Анджею... Ти з глузду з'їхав?! Тюрма... Ти знаєш?! Як це... експертиза... що вони зі мною... адже все, як насправді. Занадто схоже... на дійсність. Суд... Як ти міг додуматися?! Маніячка... чому маніячка? Ти божевільний!.. Ти – сволота!.. Якщо мститися... за що?! У нас... усе тоді відбувалося правдиво... але з тобою неможливо жити, ти божевільний... Анджею!! Але було ж і хороше... стільки хорошого було, за що ж ти так... чому?... обіцяв, що пам'ятатимеш... краще б забув... Гад! Ненавиджу!..

Семироль дивився на неї, і погляд його мінівся. Все ширше розплющувалися очі, з пильних ставали враженими; Ірені здавалося, що випещене обличчя адвоката ось-ось почне розлазитись, випускаючи з-під маски глузливу фізіономію її колишнього чоловіка.

– Анджею... Ця скотина Петер обіцяв мені... ПІВГОДИНИ!! Тільки півгодини і цілковиту безпеку... Ви з ним у змові? Чи ти його обдуриш? Анджею... Годі. Ти вже... познущався з мене досхочу. Ти перейшов усі можливі межі... З мене досить твоєї живолупної моделі! Я хочу в наш нормальний світ!!

Вона захлиналася риданням. Семироль дивився, й очі його ставали все похмурішими:

– Ви мене з кимось плутаєте, пані Ірено.

Вона замовкла. Закусила губу, намагаючись зупинити дику істерику.

Сонце, червоне, як розпечена жарівня, опускалося все нижче. Під поривами вітру

розгойдувалась автомобільна радіоантена, і здавалося, що машина невдоволено ворухить єдиним вусом.

Семироль мовчав – важко і похмуро.

– Вражаюча МОДЕЛЬ, – мовила Ірена, ніби виправдовуючись. – Ти ж визнав це, вірно?

Семироль мовчав.

– Анджею...

Його тонкі губи ледь здригнулися:

– Мене звуть Ян.

Запала мовчанка. Така довга, що сонце майже встигло сховатись за зубчастим небокраєм.

Шелестів, огинаючи машину, вітер. Зимний протяг пробирався в щілини.

– Ти прикидаєшся, Анджею, – пошепки сказала Ірена, відчайсно усвідомлюючи свою помилку, але все ще не бажаючи розлучатися з щойно примарною надією.

– Ні... Я не прикидаюся. Не знаю, що вам привиділось, – але я всього лише Ян Семироль...

Якийсь час вона розглядала його пещене чуже обличчя. Потім з відчайсною силою вломилася в дверцята; дорога їй була одна – в прірву, й Ірена рвалася, прагнучи опинитися на дні кам'яного урвища.

Дверцята не піддалися. Ірена даремно торсала хромовану ручку.

– Але ж, пані Хміль!.. ви так добре трималися... Потерпіть іще трохи – зараз приїдемо...

Машина рушила.

Вона обм'якла, дозволяючи ременю безпеки повернути себе у крісло.

– Зараз приїдемо, заспокойтеся, поговоримо... Ви любите часник? У мене в холодильнику на цей випадок є часниковий соус...

Він замовк, не відриваючи очей від дороги. Дорога була ще та: для гонок на виживання, для випробування на міцність нервів...

– Я їх не вбивала... – сказала Ірена хрипко. – Але ж я їх не вбивала! Я нікого в житті не вбивала... Я б своїми руками... цю вбивцю... задушила...

– Я не можу говорити, бо за кермом...

– Ви теж ВІРИТЕ, що я вбивця?!

– Я за кермом...

– Ви ж юрист! Ви адвокат, ви мусите...

Машина покотилася вниз – схил ставав усе крутішим.

За поворотом відкрився ліс. Дерева заповнили невелике узлісся – закритий з усіх боків притулок.

Гніздо.

Дорога стала рівніша і ширша. Показалася вирубка.

– У мене тут маленька ферма, – пояснив Семироль, під'їжджаючи до широких залізних воріт. – Вам сподобається...

Гребені гір висвітлювало призахідне сонце.

Ірена підвела очі і раптом упізнала – мальовничий пейзаж, який колись прикрашав стіну їхньої з Анджеєм спальні...

Розділ четвертий

\* \* \*

– ...Перше, про що я вас попрошу, – це про мужність і спокій. Усі ми смертні, а доля час від часу обертається найнепривабливішими гранями... Ніхто не знає, що буде з ним завтра, а тому розслабтесь і живіть сьогоднішнім днем...

Ірена глибоко зітхнула.

Тут пахло житлом. Після в'язниці, після суду, після камери смертників – просто-таки курорт...

Семироль спритно – мабуть, звично – розтопив камін. Але в кімнаті й без того було тепло. Ірена сиділа на краю канапи, звисивши руки між колін, байдуже розглядаючи химерні картини на обшитих деревом стінах.

– Ви побачите – тут набагато краще, ніж у в'язниці. У вас буде можливість навіть відпочити...

– Я хочу перевдягнутися, – сказала вона стомлено.

Тюремна роба прилипла до тіла коростою. До того ж, цей часниковий запах, що в'івся в тіло...

Часник не захистить її. Срібна куля?... Осиковий кілок?...

А до речі, коли буде повня?!

У неї ж був доступ до газет, календарів!.. А вона не з'ясувала навіть такого простого, важливого питання...

– Ірено, вода вже нагрілася. Можете прийняти ванну чи душ... Ці лахи, що на вас, киньте в сміттевий бачок. Отам на гачку знайдете халат. У лазничці – все, що потрібно... Я вам цілком довіряю – ви ж не будете... топитися?

Останнє запитання прозвучало ніби жартома. Ірена вичавила подобу посмішки; їй нікуди не хотілося йти. Не хотілось навіть підводитися з канапи...

Ванна кімната була завбільшки з камеру смертників. Але двері (о радість!) зачинялися на гачок.

Вона стягнула з себе ривком робу, розпанахавши по шву. Дивно, що в ній залишилося ще стільки сили... (Чи на одяг смертників ідуть гнилі нитки?...)

Її думки були, як сонні рибини, – важкі та пласкі.

Вона змивала ретельно все – в'язницю і суд, усі звинувачення. Шкребла пемзою, терла боки жорсткою губкою, неначе сподіваючись скинути колишню шкіру і відродитися – як змія...

Але шкіра лише побагровіла, й Ірена вже натомила від зусиль. Постояла під душем, змінюючи температуру води; вибралася, залишаючи мокрі сліди на теплому гумовому



килимку.

Тіло зраділо й дихало. Воно хотіло їсти і... спати. Тіло не бажало думати про...

Ірена мимоволі притулила долоню до сонної артерії. Перевела погляд на гачок, що замикав двері.

Ні, він не витримає навалюючого натиску...

Але думка варта уваги. Хвилин п'ять гачок протримається – вона встигла б...

«Я вам абсолютно довіряю – ви ж не будете... топитися?»

«Подивимося», – подумала Ірена мляво.

Старанно розтерлася рушником. Щільно запнула халат – її неприємно вразило, що він був якраз по ній, але мимовільна похмура думка потонула в радісному зітханні розімлілого тіла. Звичайний одяг. Нарешті...

Вона трохи повагалася, перш ніж відкинути гачок. Прочинила двері, порушивши короточасну ілюзію власного притулку...

Чути було, як далеко внизу потріскує в каміні вогонь. І невидимий Семироль насвистує щось крізь зуби – із класичного репертуару...

Вона озирнулася.

Просторий будинок. Міцні віконниці. Уже потрібен теплий одяг і надійне взуття – гори, листопад...

У неї є певний досвід. Нехай давній, ще туристський – але з сірниками і мінімальним спорядженням вона протримається в горах, напевно, з тиждень... Навіть у листопаді.

Вона ледь помітно всміхнулася.

Двері, очевидно, замикаються на всілякі замки – але ж це не в'язниця! Якщо у неї буде час – хоч кілька днів... Кухня, комірчина, веранда...

Вона всміхнулася певніше.

«Живіть сьогоднішнім днем».

Майже свобода... Принаймні ілюзія свободи. Махровий халат замість роби смертника – і

ось уже людина майже щаслива...

Ноги гули від задоволення, потопаючи в хутряних просторах капцях. Вона гадала, що ступає беззвучно, – але Семироль обернувся – лиш тільки вона з'явилася в дверях.

– Ага... Ну от, зовсім інша річ. Зараз будемо вечеряти... а склянка червоного вина не завадить – для здоров'я.

\* \* \*

Вона накинулась на їжу і якимось непомітно спустошила все і... пляшку вина.

Думкам одразу стало вільніше, а тілу комфортно і навіть весело.

– Я прошу вибачення за недоречну цікавість... Але коли ви збираєтеся мене... спожити?

– Я ж не людоджер, – докірливо відгукнувся Семироль. – Ніхто не збирається вас жерти – це негуманно й неестетично...

– Божевільня... – із почуттям сказала вона, відкидаючись на спинку. – Анджей схибнутий.

Семироль глянув на неї – пильно, без посмішки.

– Можу я зрештою дізнатися, хто такий цей Анджей, якого ви весь час згадуєте?

– А-а, це мій колишній чоловік... Рідкісний мерзотник. Моделятор цього вашого клятого світу...

Семироль чекав продовження, але Ірена мовчала, блаженно мружачись на вогонь каміна. Він обережно заохотив її на відвертість:

– То невже й справді така скотина? Схоже, всі колишні дружини так кажуть...

– Не всі, – Ірена образилася. – Ви самі можете судити... Це ж ким треба бути, щоб змодельовувати всю цю вашу... увесь цей маразм?!

Семироль обережно сьорбнув зі свого келиха:

– Який саме з маразмів?

Ірена окреслила рукою навколо себе – камін, Семироля, екзотичні картини на стіні та невидимі гори за вікном:

– Та все це... Весь цей так званий світ. Буцімто реальність... Якої немає і не було! Яку змодельював Анджей... відштовхуючись від нашого нормального світу, але як же далеко він, ідіот, відштовхнувся!..

Вона з відразою подивилася на вміст власної тарілки. Там лежав шмат грінки під часниковим соусом; пан Семироль, ніби на щось натякаючи, весь вечір підсовував їй часник і навіть з'їв сам кілька зубочків. А Ірену вже нудило від часникового запаху – мабуть, вона зненавидить його до скону...

(До речі, невідомо, коли це настане. Може, завтра...)

– Ну подумайте, Яне, – пробурмотіла вона, втомлено заплющуючи очі. – Хіба може вважатися нормальним світ... ну гаразд, МОДЕЛЬ... Де безневинну людину засуджують до страти за абсолютно жакливі злочини! Яких вона в житті ніяк не могла вчинити – з цілої низки причин... По-перше, вона ненавидить будь-яке насильство. По-друге, її не було не те що в цій країні – в цьому СВІТІ, бо впродовж цих десяти місяців, про які всі мені вуха протуркали... Я була у себе! В нормальному, реальному світі! Поза МОДЕЛЛЮ, чуєте?... Я не могла вчинити всіх цих жаків, за які ви мене збираєтеся...

Вона так різко поставила келих на край столу, що зламала тонку скляну ніжку.

– Ви не порізалися?

Вона подивилася на самотню червону краплю, що повзла по пальцю.

Швидко глянула на Семироля. Сховала палець під пахву:

– Ні-і-і... Це просто кров. Нічого.

Семироль відвів погляд:

– Та ви не турбуйтеся...

Ірена криво посміхнулася:

– Я не турбуюся... Це ВАМ треба турбуватися. Бо коли у пана Петера скінчиться енергія – а вона вже закінчується – весь цей... уся МОДЕЛЬ захлопнеться, як валіза. Разом із барвистими пагорбами, нікчемним правосуддям і... вампірами... До речі, ви в курсі, що вампірів у нормальному світі не буває? Це виверти збоченої фантазії. Скільки я перечитала, переглянула... усього такого... оті фільмики, деякі вельми цікаві... і чого там тільки нема... Але ТАКОГО! Ні, це тільки Анджей на це здатний... Продавати смертників вампірам на поживу – це ж... або він жалюгідний модельатор, або рідкісний мерзотник. І у

нього марення...

Семироль уже сидів поруч, на канапі. Брови його болісно зішлися над переніссям:

– Ірено... Мені здається, у вас марення. Раніше таке бувало? Ні?

– Та ні! – Ірена схлипнула. – Я врівно... важена спокійна людина... Тільки... якого дідька я піддалася на цю дешеву провокацію?! Полізла в чортову МОДЕЛЬ, як лисиця в ополонку... Дешева авантюра... Це через Анджея. Через нього!

– Тільки не хвилюйтеся, гаразд? Якщо це реактивний психоз... Це буває. Не хвилюйтеся. Спокійно. Так?

– Так, – сказала Ірена, заплющуючи очі. – Я абсолютно спокійна... І мені давно вже на все начхати...

\* \* \*

Вона прокинулася в темряві.

Лежала, не змінюючи пози – на спині, з витягнутими уздовж тіла руками.

Насилу зігнула затерплі ноги. Ковдри не було.

Холод... Сирість...

Темінь. Ледь відчутний запах цвілі.

Провела долонями по обличчю, грудях, животу. Спробувала розкинути руки ширше – і вперлася в дерев'яні стінки.

Сіпнулася. Вкрилася холодним потом. Ривком сіла.

Вона сиділа у довгому ящику, що звужувався в ногах. У труні... (Вона не закричала тільки тому, що на мить втратила голос.)

Ривок...

Труна зісковзнула з підвищення і загуркотіла, вдарившись об кам'яну підлогу. Ірена засичала від болю, виповзла з розколеної домовини, спіткнулась об віко, що потрапило під ноги, впала знову...

Неподалік сухо стукнуло щось. Неначе розчинилася від невидимої пружини скринька.

Ірена метнулася. Наткнулась на стіну – всуціль вологу і холодну – жодного натяку на двері.

Ірена забилася в куток.

Її розтрощена труна з атласною подушечкою валялася біля спорожнілого постаменту. Зате поруч – о жах! – на сусідньому постаменті повільно розкривалася інша...

Лягла на полірований край біла рука з довгими пещеними пальцями.

Віко відкинулося повністю, перетворивши труну на подобу розкритого контрабасового футляра.

Постать, що перебувала в його оксамитових надрах, неспішно підвелася.

– Перше, про що я фас попрошу – мужніфть і фпокій, – стишено проказав пан Семироль. (Йому важко було говорити – гострі ікла впирались у нижню губу, дістаючи до підборіддя.)

– Розслафтефь і жифіть фьогодніфнім днем...

Через край труни перекинулася нога в блискучому штиблеті.

– А-а-а!!!

Ірена кричала, збиваючи клубком простирадло.

За вікном проступали, ледь позначені світанням, силуети гір.

Ковдра в чистому підодіяльнику валялася на підлозі. На Ірені була нічна довга сорочка, насилу оговтавшись, вона сіла на ліжку, підібгала коліна до підборіддя.

Маленька чиста кімната. Відчинені віконниці. Теплий радіатор із червоним оком. Прозора карафа на нічному столику. Вода...

Ірена спрагло провела язиком по сухих губах.

– Ой...

Вода струмочком сочилась їй на груди і губилась у складках нічної сорочки.

Силуети гір проступали все виразніше, набували барв.

Зовсім як на тій турбазі, де вони з Анджеєм...

– О-ой...

Вона підбрала ковдру і накрилася з головою. Геть відгородитись – від кошмарів, від настирливих спогадів, від отих гір...

\* \* \*

– Учора ви трохи перебрали, Ірено...

Вона важко зітхнула.

– ...Але вам необхідно було розслабитися. Хіба ні?

Вона скривилася. Ранок обтяжився нудотним відразливим присмаком.

– ...Дивлячись на вас, важко припустити, що ви відзначаєтеся тягою до алкоголю... Раніше, гадаю, з вами такого не траплялось. Я вгадав?

– Яка різниця! – сказала вона роздратовано. – Та нехай би я була хоч і затята алкоголічка... Ви ж розписалися на папері, що прикінчите мене протягом трьох місяців. Ну так не тягніть зрештою! Чи це така розвага – доводити до сказу безневинну людину очікуванням смерті?!

Семироль знизав плечима:

– Якщо так міркувати, Ірено... Власне, все наше життя – очікування смерті. То що ж – душити немовлят, перш ніж вони це усвідомлять?

Вона промовчала. Обережно прилаштувала на спинці крісла зморену важку голову.

...Вона вже не спала зрання. З її вікна відкривався непоганий краєвид на дорогу за ворітьми – якісь будівлі здалися їй гаражами. У кімнаті знайшлись, як мінімум, два важких предмети, що годились для вибивання шибок. А щоб уникнути шуму – можна було б приклеїти до скла пасмуги з розірваної наволочки... Ірена уривчасто дихала, борючись із запамороченням, а в мозку тим часом крутилася фраза з уявної повісті: «...Холодне повітря обпікало. По мотузці з розірваного простирадла вона спустилася в сніговий замет, пригинаючись, ховаючись під вікнами... дісталася гаража, туди, де висів на петлі масивний незамкнутий замок. Дорога була вільна...»

Вона похмуро скривилась; подоба їй посмішки не сховалася від очей Семироля.

– Ірено, я ще вчора хотів сказати... Втекти звідси зовсім неможливо, ще нікому це не вдалось. Знаю, ви не повірите мені на слово... І кожна така спроба принесе вам нове розчарування і, можливо, травми, каліцтва. Давайте домовимося: ви не будете піддавати своє здоров'я таким випробуванням. Згода?

«Дорога була вільна...»

Ірена тупо дивилася в стіну просто перед собою. На стильній модерністській картині зображено було жінку з синяво-блідим, стражденим обличчям. У темному квадраті вікна за її спиною висів жовтий бляклий місяць.

Цікаво, які емоції має викликати ЦЕ? Особливо у вампіра?...

– У мене до вас іще одне важливе питання, Ірено... – Семироль зітхнув. Зараз він здавався не таким уже пещеним: навколо очей залягли помітні темні тіні. – Коли я читав у матеріалах вашої справи про спробу симуляції психічного розладу... це не дуже мене злякало. Зрештою, у вашому становищі не симулює тільки ледачий... або людина без фантазії...

Він вичікувально замовк. Ірена мовчала теж – удруге за ці кілька хвилин пан Семироль торкнувся болісного для неї: викликало істерику часто чути там, у тюрмі, слово «симуляція».

– Ірено, скажіть мені ще раз. Хто такий Анджей?

– Мій колишній чоловік, – промовила вона з огидою.

– Де він зараз?

– Мені сказали, що він загинув, але я не вірю.

– У вас є підстави не вірити?

Ірена дивилася в його насторожені очі. Незворушний пан адвокат чомусь непокоївся; Ірена інтуїтивно відчувала, що може це занепокоєння посилити.

– Є, – промовила вона, не уникаючи його погляду. – У мене є підстави. Бо якби Анджей помер – увесь ваш світ одразу ж накrywся б мідним тазом.

Семироль трохи насупився. У куточках його рота проступили різкі складки:

– Виходить, ваш колишній чоловік – Творець? Ні багато ні мало?

Вона помовчала. Її халат раптом став обтяжувати її – чого вона сидить оце перед паном адвокатом в домашньому, недоречному вигляді...

– Я не думала про це, – зізналася вона нарешті. – Навряд чи доречно називати Анджея Творцем. Він створив не світ, а всього лише... МОДЕЛЬ. Саме оцю.

Зависла тиша. Семироль пройшовся по кімнаті, зупинився біля вікна, побарабанив пальцями по підвіконню:

– Але ж експертиза визнала вас повністю осудною, Ірено. Й у неї були на це свої підстави...

– Як довго ви збираєтеся мене тут тримати? – запитала вона втомлено.

Семироль підійшов. Зупинився навпроти, так близько, що міг би, простягнувши руку, торкнутися Ірениного чола.

– Відверто? Залежить од багатьох чинників. В основному, од вас, не від мене...

У двері вітальні постукали. Цей звук був настільки недоречним і несподіваним, що Ірена аж здригнулася.

– Заходь, – не підвищуючи голосу, сказав Семироль. І додав, звертаючись до Ірени: – Знайомтесь. Це мій управитель, Сіт.

\* \* \*

Ірені не сподобалася присутність управителя.

Якщо, звичайно, доречно назвати «управителем» здоровезного дядька зі звичками професійного охоронця. Власне, чогось подібного слід було очікувати: хтось же мусить наглядати за черговою жертвою, в той час як пан Семироль відбирає собі клієнтів, вивчає матеріали кримінальних справ, виступає в суді... нагулює, коротше, потребу в теплій крівці...

Ірену пересмикнуло.

– Ви можете поки що книжки почитати, – байдуже-звично порекомендував управитель. Він сидів, розвалившись у кріслі, простягнувши ноги, заклавши зчеплені маслакуваті руки за



коротко стрижену потилицю. Під «книжками» малася на увазі купа кишенькового читива у зім'ятих дешевих обкладинках, імовірно, з їхньою допомогою заспокоювала нерви ціла низка жертв вампіра...

Як часто (задавалася питанням Ірена) пан адвокат відчуває свою «гемоглобінову потребу»? Судячи з того, що Семироль НЕ прокусив їй артерію при першій же можливості – від подібної спраги він особливо не страждає. Нагодилася жертва – викупив, тепер нагулює апетит...

– Вам, напевно, заборонено говорити зі мною? – запитала вона, неуважно перебираючи зачитані книжечки.

– Та ні, чому, – після паузи відгукнувся управитель. – Я просто... гм. Ну, якщо вам цікаво зі мною поговорити...

Ірена подивилася на нього уважніше. Просторі штани, довгий витягнутий светр із високим, під горло, коміром. Вуха щільно прилягають до круглої голови. Боксерська щелепа. Невизначеного кольору очі.

– У житті ви б на мене і не глянули, – сказав управитель із присмаком гіркоти.

– У житті?

Якусь хвилину Ірена була в полоні моторошної здогадки: Семироль убив її ще по дорозі! І зараз вона проживає свою вічність у потойбічному світі, змодельованому безумцем Анджеєм...

– У нормальному житті, – уточнив управитель.

Ірені знадобилася ще хвилина, перш ніж вона змогла силувано усміхнутись:

– Чесно кажучи, я воліла б... Щоби ми зустрілися за інших... менш екзотичних... обставин...

– Ви справді порішили отих трьох пацанів?

Деякий час Ірена мовчала, і впродовж паузи очі управителя робилися все колючішими. Головами цвяхів ховались під брови. «Сука!» – виразно читалося в цих очах.

– Я нікого не вбивала, – вичавила нарешті Ірена, тоскно розуміючи, що голос її звучить непереконливо. – Це не я...

– Типу – безпідставне обвинувачення?

Він не те щоб не вірив їй. Гірше – йому було абсолютно начхати. Справедливо її засудили чи ні – кінець один. Мабуть, управитель-охоронець без ліку перебачив таких ось без п'яти хвилин небіжчиків, чий термін життя визначається фізіологічними потребами пана Семироля...

– Саме помилково, – сказала вона відвертаючись. Управитель поплямків губами – іронічно чи співчутливо, Ірена так і не зрозуміла.

Мовчання тривало вже десь півгодини; охоронець все так само втупився у стелю, а Ірена перебирала нікчемні книжечки, не помічаючи, що по кілька разів бере в руки одну і ту саму.

– А ви... давно тут служите?

Управитель звів брови:

– Служу?

– Ну, працюєте... у... тут?

– Сьомий рік, – відгукнувся крем'язень по деякій паузі. І додав із несподіваною задумою: – Ну так, сьомий рік уже... Ну й час... шпарить.

Ірена помовчала.

Управителю можна було дати на вигляд не більше тридцяти. Цікаво, що змусило молодика свого часу вибрати таку... незвичну роботу? Мабуть, гроші. Семироль навряд чи скупиться...

– Господарство величеньке... Ви ж тут не самі? Хтось іще тут працює?

Управитель зітхнув і поглянув на Ірену так, ніби питання було йому нестерпно нудне.

– Кажуть, звідси не можна втекти? – недбало запитала Ірена, коли відповіді на попереднє запитання не почула.

Управитель нарешті розчепив руки. Обережно погладив масивне коліно:

– Ні-і. Ніяк не можна. Вірно кажуть.

\* \* \*

Товариство здорованя вже втомило Ірену, однак поява Семироля тим більше не принесла радості.

Пан адвокат повернувся не сам. Разом із ним з'явився маленький щуплавий чоловічок, який, судячи з напруженого верткого погляду, почувався не в своїй тарілці. Перед появою обох вона почула звук машини, що під'їхала (отже, щуплий гість прибув із великого світу. Із-за перевалу).

— Ірено, познайомтеся... Це пан Столь... Його ім'я вам нічого не говорить, але він — експерт регіональної гуманітарної комісії. Ви хотіли поговорити з кимось про вашу справу? Зараз у вас є така можливість... Ходімо, Сіте.

Управитель-охоронець нарешті вибрався зі свого крісла. Несхвально зиркнув на розсипані книжечки. Запобігливо пропустив поперед себе Семироля.

Двері зачинилися.

Пан Столь потер долоні і відразу нагадав цим пана Петера. Тільки якщо Петер був опасистий і тлустий, то Столь здавався таким собі опудалом, яке полишило рідне місто у пошуках пригод.

— Радий вітати вас, пані Ірено...

Вона проковтнула слину.

Про «регіональну гуманітарну комісію» вона чула вперше. У зичливість Семироля вірити не випадало. Але ж ось він стоїть — конкретний чоловік, що заради неї прибув із-за перевалу, і якщо притиснутись обличчям до вікна, можна розгледіти його машину біля воріт...

Вона помовчала. Приїжджий м'явся, збираючись із думками.

— Так уже раді? — мовила вона іронічно.

Той короткозоро закліпав почервонілими від вітру очима. Ймовірно, гуманітарна комісія не користується якимось особливим авторитетом. Експерти з поважних організацій поведуться інакше... Ірена згадала пихатих експертів, чиї підозріливі погляди проводжали її, коли вона йшла в МОДЕЛЬ.

— Пані Хміль, я знайомий із рішенням суду... З усіма матеріалами у вашій справі. З даними судмедекспертизи... З вашими свідченнями... Картина видається, хм... дивна... Я хотів би ще раз докладно почути від вас...

Вона набрала в груди повітря.

Їй потрібно подумати. Хоча б десять хвилин, щоб зібратися з думками...

Але часу не було, і тому вона почала описувати. Ще раз. Детально.

На двадцятій хвилині її розповіді Столь насупився. На обличчі його, перед тим млявому і розгубленому, проступили ознаки суворості:

– Пані Хміль... Не варто ухилятися від відповіді на одне з найважливіших питань: де ви були десять місяців поспіль? Поки творилися всі ці злодіяння? Пан Семироль говорив мені, що у вас є своя версія – дуже оригінальна...

Ірена скривилася:

– Неприємно грати роль божевільної... проте... мені нікуди відступати. Так, упродовж усіх цих десяти місяців існування МОДЕЛІ я перебувала... в іншому світі. У світі, що послугував для МОДЕЛІ прообразом. В реальному світі. Я вийшла на пагорб (із вашої точки зору – нізвідки), спустилася до свого дому. Він був порожній, але сліди чужої присутності...

– Вибачте, пані Хміль. Отже, ви існуєте в двох світах одночасно?

Вона помовчала. Її співрозмовник вовтузився в кріслі, на місці управителя Сіта (крісло, зручне для здоров'я, виявилось надміру для худі сидниці пана Столя).

– Ні, – сказала вона виважено. – Зараз – тільки тут. А вони там, у зовнішньому світі, чекають – не дочекаються, – вона глузливо посміхнулася.

– Он як? Цікаво, – Столь кивнув. – Якщо можна, детальніше... Про той, інший світ. Ким ви там були? Хто були ваші родичі та друзі... й кого з них ви, може, зустріли тут?

Ірена зітхнула. Закинула ногу за ногу (з іншого боку, що їй втрачати?...).

Вона набрала повітря в груди і заговорила.

\* \* \*

Під кінець другої години бесіди пан Столь, із розумінням киваючи, обережно поцікавився:

– А скажіть-но, пані Хміль... Ви пам'ятаєте, коли у вас встановився... менструальний цикл?

Ірена вмовкла.

Те, що гуманітарну комісію цікавлять різноманітні питання, вона вже збагнула. Але це вже переходить усілякі межі...

– Бачите, це має значення для розгорнутого погляду на проблему...

– На проблему моєї вини?

Співрозмовник часто закліпав запаленими повіками без вій. У нього, схоже, розвивалося щось на кшталт кон'юнктивіту, і він усе частіше прикладав до очей свою білу, складену вчетверо хустинку.

– Зокрема... Не дивуйтеся, мої інтереси дещо специфічні...

Ірена вмовкла. Надія, що зародилася проти її волі, – що її нарешті ПОЧУЮТЬ – танула блискавично.

– Гм... пані Хміль. У ваших інтересах бути якомога відвертішою... Гаразд. Поговорімо про Анджея, вашого чоловіка. Ви розійшлися. Які були причини вашого розриву?

Ірена мовчала.

– Гм... Можливо, корінь ваших суперечностей був у несумісності... е-е-е... чисто фізіологічній? Як складалося ваше інтимне життя?

Ірена мовчала.

Тепер навіть найвідчайдушніша її істерика оберталася натомість тупим, непробивним мовчанням.

\* \* \*

А вночі, натягнувши ковдру до самого підборіддя, вона зрозуміла, нарешті, чого хотів од неї цей миршавий Столь.

Згодом, у кабінеті Семироля, він казатиме, боязко відвертаючись од прискіпливого погляду пана адвоката: «В тому, що це не шизофренія, я переконаний. Реактивний психоз – можливо. Але це не ядерні... симптоми. Я абсолютно згоден із даними експертизи. Ні, це не шизофренія...»

Або ні. Скоріше, він скаже щось на кшталт: «Нічого не можу зрозуміти. За всіма ознаками,

вона здорова – але оте стійке марення... Отак одразу, без тривалого спостереження, без перебігу динаміки... Нічого не можу сказати».

Ірена зітхнула. Можливо, справжні лікарі висловлюються інакше, й її мізерні знання про психіатрів слабо збігаються з дійсністю...

«У вас є совість? – подумки запитала вона у щуплавого Столя. – Совість... хоча б лікарська? Скільки вам заплатили за те, щоб ви поцікавилися психічним здоров'ям людини, призначеної... на забій?»

У величезному будинку стояла тиша. Міцно замкнені двері, за непробивними шибамися панує темрява.

Ірена згадала занепокоєння в очах Семироля.

НАВІЩО йому її психічне здоров'я? Чи вампір не може насититись божевільними?

Вона сіла на ліжку.

Вампір... Давай мізкуй. Що вона читала? Срібні кулі... Омела... Часник... Безглуздя... Стоп. Формула крові змінюється в зв'язку з психічними захворюваннями... Вона читала про це! Давно. Щось. Розповідь чи статтю – не важливо...

Вона засміялася. Обіперлася на подушки. Ось воно!

Вона – БОЖЕВІЛЬНА... І не годиться в їжу... Її кров небезпечна для здоров'я вампіра. Вона – неістивна...

Яке щастя...

\* \* \*

Вранці вона снідала в товаристві управителя Сіта; совалася, м'ялась і нарешті звернулася до здорованя з проханням:

– А чи не можна... переселити мене в іншу кімнату? Сьогодні знову... відчинявся люк... ну, посеред кімнати. Приходив юнак із білим обличчям, – переселить мене, він не дає мені спати...

Управитель-охоронець довго і пильно її вивчав. Потім вибачився, вибрався з-за столу і поплентався у сусідню кімнату (Ірена чула, як він розмовляв з кимось по телефону).

Як вона й сподівалася, розділити з нею трапезу незабаром з'явився сам «гуманітарний експерт». Очі пана Столя сльозилися дужче (цікаво, скільки платить йому Семироль за поставлений Ірені діагноз?).

Вона перевела подих. Спокійно...

– Ви кепсько спали, пані Хміль?

Вона скривилася. Провела по очах тильною стороною долоні:

– На жаль. Відчинявся люк... у підлозі.

Психіатр кліпнув повіками.

– Він заважав мені спати! – вигукнула Ірена збуджено. – Прийшов і стояв над ліжком... Молодий хлопець із білим обличчям...

Очі гуманітарного експерта зробились як дві залізні кнопки в обрамленні запалених повік. Вони свердлили її – але вона не відвела погляду.

\* \* \*

Він мучив її запитаннями ще поспіль годину. Ірена відповідала. Брехала і плутала відчайсно; часом їй здавалося, що вона переграє і каже зайве – але вона знала, що зніжковіти хоч на мить – означає провалити всю гру.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию ([https://www.litres.ru/pages/biblio\\_book/?art=26354748&lfrom=362673004](https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=26354748&lfrom=362673004)) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

